ХРИСТО ИВАНОВ

НАНИЗ ОТ ПЕНДАРИ

сборник с разкази

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на автора или на издателство gabriell-e-lit.

© Христо Иванов, автор, 2024
© Габриела Цанева, корица, 2024
© Издателство gabriell-e-lit, 2024
ISBN 978-619-7705-46-1
ISBN 978-619-7705-47-8 е-книга (pdf)

ХРИСТО ИВАНОВ

НАНИЗ ОТ ПЕНДАРИ

Издателство

gabriell-e-lit

София, 2024

ВМЕСТО ПРЕДИСЛОВИЕ

Всеки човек си има някаква стойност и трябва да бъде уважаван. Това казва полковникът от запаса Христо Иванов, който, освен че работи в Съвместното командване на силите (СКС), пише разкази.

В кратките повествования представя истории, както от днешни дни, така и от бурното време преди и след разделната дата 9 септември 1944 година.

Част от разказите му съдържат случки и поуки от войсковия живот.

„Искам читателите да проумеят, че в армията не се ли грижиш за подчинените си, те няма да ти отговарят адекватно“, споделя Иванов. И, както подобава на разказвач, веднага илюстрира думите си със случка от живота. *„Веднъж, още като бяхме курсанти, заведох няколко човека на сбор в моето село – Правда, то е близо до Велико Търново. И майка ми ни каза: „Като станете офицери, грижете се за войниците си, защото имах съученик, върнаха го от казармата в ковчег. Разболял се беше от туберкулоза, недохранван. Това се случи след 9 септември“.*

Иванов е категоричен: *„Тази истина се опитвам да предам в разказите си: всеки офицер трябва да се грижи за войниците си. Само тогава те ти отвръщат по същия начин, с изпълнителност. Гледат да се справят със задачите, защото виждат, че се интересуваш от тях“.*

Все за отношението на командира към редовите бойци Иванов припомня и друга случка. *„Имах дядо, който все ми разказваше за Балканската война и за*

Първата световна война, в която беше участвал. Беше изкарал службата си в 9 конен полк във Велико Търново като кавалерист. После като го мобилизирали за Балканската война, го пратили в щаба на Трета армия като ординарец на нейния командир генерал Радко Димитриев. Дядо ми разказваше за решаващия момент в битката при Лозенград. Как ги контраатакували турците и го изпратили да занесе заповед на един от дивизионните командири – да издържат още 2 часа и идва подкрепление.

Друг разказ на дядо ми беше за атаката на Тутраканската крепост през Първата световна война. Командващ на обединените войски е бил фелдмаршал Август фон Макензен.

И когато с нашия генерал, вероятно – Стефан Тошев, в една палатка правят плана за превземането на крепостта, дядо ми, като ординарец, стоял отвънка и ги слушал какво си говорят. Нашият генерал предложил: Ще ги атакуваме „на нож!“, ще щурмуваме.

Макензен обаче казал: Г-н генерал, при тази крепост „на нож!“ не става. Първо трябва да ги смелим с артилерия. Защото всеки войник е много ценен. Тези войници ще ни трябват после“. Това направило огромно впечатление на дядо ми – как е ценен войнишкият живот за германския фелдмаршал“, изтъква Иванов.

Нещо повече. *„От тези разкази бях настроен много положително към офицерската професия.*

Първоначално исках да стана инженер по поддръжката на самолети, тъй като съм завършил механотехникум“, допълва той.

Кандидатствал във военновъздушното училище в Долна Митрополия. „Изкарах изпитите. Обаче ме приемат за пилот! Мен ме бяха уплашили, че много падат тия руски самолети. В никакъв случай да не се съгласявам за пилот“, припомня си с усмивка Иванов.

Успява с перипетии в последния момент да си прехвърли документите във военното училище във Велико Търново. Там на мандатната комисия избира да учи в специалност „Автомобилни войски“.

След като завършва военното училище, започва офицерския си път като командир на взвод в село Осетеново, до Калофер. Следват редица други назначения, дипломиране във Военната академия, служба по разпределение в подземен склад за гориво-смазочни материали на гара Веринско, строен още преди 9 септември от немска фирма. Продължава кариерата си в Щаба на Сухопътните войски, а от 2002 г. – в Генералния щаб, в структурата, предходник на днешната Дирекция „Стратегическо планиране“. Там отговаря за отбранителните програми и планове за развитие на армията, пише становища за Съвета по отбрана, изготвя програмни меморандуми за отбранителни програми и указания за програмиране.

След това полковникът се премества в СКС, където от 2012 г. остава да работи като цивилен служител.

Започва да пише разкази през 2016 г., провокиран от книгата „Миналото в мен“ с автор доктор Габриела Цанева.

„В книгата се разказва за живота на една девойка, която от 1948 до 1951 г. е партизанка от тия,

дето им казват горяни. Тя е ученичка в русенската гимназия. Там се запознава със земеделското движение. Това фактически е сестрата на бабата на авторката Габриела Цанева. И тя разказва много вълнуващо за борбите на горяните“, споделя Иванов. И допълва: *„Викам си – и аз знам такива истории от моето село и от селото на съпругата ми. Защо да не взема да напиша нещо“*.

Пише семеен разказ по истински случай – „Нариз от пендари“, който е пълна дегероизация на партизанското движение преди 9 септември.

„Не съм си измислял нищо. Дядо ми е разказвал много такива истории. Видях, че Габриела Цанева издава литературно списание „Картини с багри и думи“. Изпратих й този разказ, тя много го хареса. Тя също е поддръжник на това да се изясняват тези неща. Написах и други истории от селото на жена ми, действителни случаи за репресиите след 9 септември“, заявява Иванов. По думите му тази тематика все още е една абсолютно неразказана страница от историята ни.

Вече е публикувал 15 от своите, засега 21, разказа. *„За мен най-важното е тези факти да се знаят и да се четат“*, убеден е авторът.

„Обичам историческите книги. Използвам това, което имам като познание, за да представя достоверно самата случка.

Междувременно излязоха много книги, които представят по съвсем друг начин близкото ни минало. Примерно един Гешев. Бяхме свикнали, че той е някакъв звяр. Да, обаче Гешев е имал толкова развита агентура сред комунистите… Правят Витошката конференция и след един ден извиква Цола

Драгойчева и й казва – вие бяхте вчера еди кои си, еди къде си и гласувахте еди какво си“, заявява Иванов. И продължава: *„Цар Борис Трети е бил голяма работа. Хитрец голям, влиза в съюз с Хитлер, но не си прекъсва дипломатическите отношения със Сталин. Казал: По-добре черен хляб, отколкото черни забрадки“*.

Според Иванов не само историците, а цялото ни общество е в дълг към изясняването на историческите истини от средата и втората половина на 20 век. Особено го впечатляват документални четива като книгата на Никола Николов „Четиридесетте безотговорни дни“ за ликвидирането на Видинския гарнизон. „*Направо четеш и ревеш, какво са правили с офицерите непосредствено след 9 септември“*, казва Иванов. *„Скоро четох за един военен летец от Горна Оряховица, който е свалил 5 американски крепости – Петър Бочев. Погребан в църквата на село Калтинец, а до църквата ни е училището – от 5 до 8 клас съм учил в него. И за този герой доскоро никой нищо не знаеше“*, споделя Иванов.

Той има и разказ за друг малко известен факт – как на фронта през 1944-45 г. комисарите са се разправяли с офицерите, които преди 9 септември са били легионери.

„Не съм историк. Мога да напиша само онова, което знам. Това е моят скромен принос“, споделя авторът-документалист. Той е наясно как да се получи добър разказ. *„Освен интригуващата история и интересните факти, трябва да имаш и някакво вдъхновение.*

Да ти идва отвътре и да го правиш с удоволствие, не по задължение. Да чувстваш, че трябва да

споделиш това, за да знаят останалите хора тези действителни истории“, аргументира се Иванов. Създава и разкази със съвременен сюжет.

Описва и случки с животни, чието поведение е наблюдавал. Нещо, което ме впечатлява и от съвременността, гледам да го напиша, казва авторът. И е убеден, че трябва да уважаваш и най-обикновения човек, защото и от него можеш да научиш нещо. И с писателския си усет продължава да разказва на читателите за малко известни моменти от все още спорната ни история.

Андрей Рангелов,
в. „Българска армия“, бр. 12/2024 от 22.03.2024 г.

ПЪРВА ЧАСТ

ЕДИН НАНИЗ ПЕНДАРИ

1.

Никак не ми се разказва тази история, която очерня рода ми и още предизвиква страх дълбоко в мен, но бях предизвикан.

Един мой познат наскоро ми предложи да чета книга за партизаните… Една от онези книжки, в които се описват „геройските“ им дела и с които ни възпитаваха, когато бяхме деца… Да не повярва човек, че още се намират хора, които четат такива истории, че и си ги разменят…

А мен, преди 50 години, дядо ме отказа от партизански четива с този разказ.

– Дебела книга си зачел, Ичо?

– Да дядо, казва се „Мургаш“ и вчера си я купих.

– То Мургаш, е един от малкото непреименувани Старопланински върхове, сигурно го пазят, за да го прекръстят като умре Хрушчов.

– Тази книга, дядо, е за партизанския отряд „Чавдар“… И, понеже, около този връх са се крили, авторът ѝ Добри Джуров, така я е озаглавил.

– А според мен, името на върха е използвано, за да се подчертае, че делото им е на височината на върха. И отряда са си кръстили на Чавдар войвода, за да подчертаят колко им е право делото, както този войвода е бил защитник на народа, и

те по аналогия искат да покажат, че са такива защитници. „Защото кой не знае Чавдар войвода, кой не е слушал за него?“

– Е, дядо, знам, че не ги обичаш комунистите, но все пак хората са излезли в балкана и са си жертвали живота за идеалите си.

– Да бе, жертвали си живота! Ако не нападнат някой важен обект, а те и почти не нападаха такива – никой не ги закачаше, докато беше жив цар Борис. Даже аз предполагам, че той имаше споразумение с тях, да организират това партизанско движение, за да има оправдание пред Хитлер, че не може да изпрати войски на източния фронт, защото трябва да се бори с партизаните. Царят беше двуличен, хем уж сме с германците, а и с руснаците не скъса дипломатическите отношения. Сигурно се надяваше, а може и да му бяха обещали руснаците, че ще му запазят престола. А как да си обясним това, че той не се страхуваше от тях и се движеше с колата си без никаква охрана?! Явно си имаха някакви договорки. А будалите ставаха партизани. И от нашия род има един такъв будала, и то точно в този отряд, при Добри Джуров.

– Наистина ли, дядо, имаме такъв всенароден герой? Защо досега не си ми разказвал нищо за него?

– Защото не е за разказване, и защото той лепна на рода ни най-срамното петно. Това направи Иванчо, синът на брат ми Гено. Уби майка си и баща си, за да открадне един наниз с пендари, който да даде на партизаните, за да си купят оръжие.

2.

Дядо се умълча, а после продължи.

– Тя, историята, е с предистория. През 1915 година най-малкият ми брат, Лазар, се сгоди за едно момиче от с. Калтинец, но не успяха да се оженят, защото ни мобилизираха. Аз, както и в Балканската война, бях ординарец в Щаба на Трета армия, а Лазар го пратиха на Западния фронт. Една нощ сънувах много лош сън, викам си, нещо е станало в къщи. Станах, обадих се на дежурния, взех си коня и от гарата на Горна Оряховица, където ни беше Щабът, за десет минути си отидох у дома. Надникнах в стаята на жената и децата – нищо, спят си спокойно. Погледнах в стаята на мама и татко – и те си спят спокойно. Прибрах се успокоен в Щаба, но след два дена дойде телеграма, че брат ми е загинал при гр. Гниляне точно в този ден, когато сънувах лошия сън.

Дядо пак замълча, преглътна, погледна ме и като видя любопитството в очите ми, лицето му се разведри и продължи разказа си.

… След войната баща ми ни събра – мен, братята ми Йордан и Гено, и сестра ми Мария. Каза ни, че тъй като след смъртта на Лазар аз съм останал най-малкият син, то аз ще остана в бащината къща и ще догледам родителите ни. Поголемите ми братя вече си бяха построили къщи и живееха отделно.

Проблемът беше, че и на мен, и на Лазар, татко вече ни беше приписал, както и на тях, дворни места по 4 декара. А сега аз получавах още и готова къща с три декара двор.

Татко каза, че такъв ми бил късметът. „Аз, каза, наречено няма да връщам назад!“. Така, дори дворното място на Лазар остана за годеницата му, въпреки че тя се беше омъжила за друг човек, от Лясковец.

От това решение на баща ни най-недоволен остана брат ми Гено, защото неговата жена беше най-алчна. Отдръпнаха се.

През лятото на 1927 година почина майка ми Стефка.

Жените я приготвиха за погребението и ѝ сложихме за последно наниза с пендарите.

До късно вечерта идваха роднини, накрая всички си тръгнаха, аз заключих и си легнахме по стаите.

Тъй като беше топло, бях оставил горните крила на прозореца отворени. А и да се проветрява, защото умрелият човек мирише лошо.

На сутринта ставаме и гледаме, че пендарите ги няма. Докато сме спали, някой беше влязъл през малките прозорчета. Тате каза, че според него това е работа на Гено или на някое от момчетата му. Но дори да не са те, някой друг вътрешен човек го е направил; някой, когото кучетата познават.

Чудим се какво да правим, погребение ли, полиция ли да викаме? Накрая тате каза – „Халал да са им, дано да се наситят на пари. Няма да казваме на никого, защото ще се изложим, а и ще зачерним някой от родните, да гние по затворите“.

Така и направихме. Освен аз, тате и баба ти, никой не разбра за кражбата.

3.

Дядо млъкна. Погледнах и видях, че очите му пак са овлажнели. И докато разказваше, разбрах защо.

… Не било писано да остане тайна.

През 1943 година някой уби брат ми Гено и жена му.

Влязъл през нощта, а те били сами, защото единият им син беше заминал градинар в Белград, другите бяха в София и Варна на работа. Чичо ти Ангел, и той не бил вкъщи, но него пръв го хванаха и го пребиха в полицията, счупиха му краката, затова така ходи. Ама той, като не знае нищо, какво да каже.

После казаха, че този им син, който беше в София на работа – Иванчо, е станал партизанин, за да не го хване полицията. Полицаите казаха, че в къщата няма никакво злато и ние разбрахме, че обирът е бил заради пендарите на прабаба ти.

След 09.09.1944 г. като слязоха, Иванчо се появи на село, „ни лук ял ни лук мирисал“.

Някой, обаче, подшушнал на милиционерите, че това е вероятен убиец и крадец и като го подхванали, всичко си признал. Оправданието му било, че искал да даде жълтиците за оръжие на партизаните.

За двойното убийство го осъдиха на 20 години затвор, вместо да го осъдят на смърт. Скоро ще го пуснат…

4.

–Сега стана ли ти ясно, защо не си знаел нищо за този „всенароден герой“? – пита дядо.

– Да, стана ми ясно… Не съм предполагал, че може да има такива партизани.

– Не си предполагал, защото комунистите никога няма си признаят, че са имали сред партизаните и такива боклуци. Ето, ние знаем за един, а колко са другите, за които не знаем? В тия книги пишат само колко са велики, колко са безпогрешни. Но ние знаем, че тия зверства, които извършиха след 09.09.1944 г., могат да ги извър-

шат само такива, като моя племенник. Затова ти казвам, че не е изключение.

– Дядо, отщя ми се да я чета тази книга. Ти ми обърна понятията на сто и осемдесет градуса.

5.

Не знам дали мина и година от този случай, когато един ден някакъв непознат за мен човек влезе у нас. Един такъв дребен, смачкан, но върти очички като лисица. От пръв поглед – неприятен човек. Бяхме само с дядо ми, който си работеше в градината.

И този човечец ме пита:

– Момче, тук ли е чичо Христо?

– Да, тука е, сега ще го извикам от градината.

Казах на дядо ми, че някакъв непознат човек го търси. Той си остави работата и дойде. Направи ми впечатление, че му стана неприятно, като го видя кой е. И го почна отдалеч.

– Ти защо си дошъл, да видиш брат ти Ангел как цял живот се мъчи заради тебе ли?

– Ама аз, чичо, си излежах присъдата, понесох си отговорността. Нали и господ дава прошка?

– Боже, и ти ли ще ми говориш за господ, нали комунистите не вярвате в господ? Като уби майка си и баща си, не се ли сети, че има господ?

– Аз, чичо, нямах избор. Тате ме заплаши, че ще ме предаде в полицията, задето съм станал

комунист, за да ме разпитат и да издам останалите другари. А ти, чичо, знаеш как разпитваха в полицията. А и се опъваше и не искаше да ми даде пендарите. Като го убих, мама набързо ми ги даде.

– Добре, а нея защо я уби?

– Ами, тя вече беше свидетел на убийството на баща ми и много пискаше, а това щеше ми попречи да избягам…

– Я да те питам аз, а ти откъде знаеш за пендарите?

– Е, как няма да зная, нали аз помагах на тате да ги откраднем от вас. Вечерта като умря баба, си бяхме легнали. Мама се върна от вас и започна да шепне нещо на тате. Чух като й каза, че той през малкото прозорче не може да влезе някъде. Тогава мама му вика да ме вземе и мен. Тате ме сръга да ставам. Влязохме във вас и той хвърли на кучетата по един комат, да мълчат. Стъпих му на рамената и влязох през прозорчето. Взех от баба пендарите, сложих един стол пред прозореца и се прикачих обратно, а тате ме пое. Мама ни чакаше пред къщи и като ѝ каза тате, че сме успели да откраднем пендарите, тя ни прегърна щастлива. „Най-сетне, каза, възтържествува правдата“, защото всичко било за вас със стринка, ако и тези пендари останели за вас, щяло да бъде много несправедливо.

– И после, ти какво направи с тях?

– В София ги продадох на един евреин и по-голямата част от парите предадох на касиера на партийната организация, за да се закупи оръжие за партизаните. Още като получихме тази задача от партията, да търсим пари за оръжие, аз се сетих за тези откраднати пендари и си викам, защо да не постигна две цели, като ги взема? Първо, да се отървем от тези прокълнати крадени пендари, и второ, да се издигна в очите на другарите.

– Е, много се издигна! Ама и ти като моя Георги сте много заблудени, че партията е опряла до вашите мизерни пари. Тази партия след 1917 г. се издържа от руснаците. А те имат реки от нефт и злато. И подставени банки имат в целия свят. Иначе как се печатат вестници, книги и списания, с които да ви промиват мозъците толкова години? Как се плащат заплати на журналисти и писатели? Ръководителите ви си живееха доста охолно. Ама то трябва да имаш малко акъл, за да си зададеш някои въпроси. Сега да отидеш и да паднеш на колене пред брат ти Ангел и да го молиш за прошка, че човека цял живот се мъчи заради тебе. А после, като си тръгнеш за гарата, да се отбиеш на гробовете на майка си и баща си и там да коленичиш и да се мо-

лиш да ти простят, защото ти си техен продукт. Те така те възпитаха.

– Благодаря ти, чичо, остани със здраве.

6.

Тръгна си племенникът на дядо, а аз му викам:

– Мале дядо, какъв лош човек. Говори за убийството на родителите си, все едно говори как е заклал две пилета. Беше ме страх, като му говориш така, да не ни направи нещо.

– А, ще ни направи! Аз защо я държа тази мотика? Като видях кой е дошъл, викам си – „я аз да не оставям мотиката в градината“. Ама сега са го посмачкали в затвора, ти да беше го видял след девети септември колко беше наперен. Сякаш целият свят му беше в краката.

– Само не можах да разбера какво имаше предвид когато каза, че и татко е бил заблуден като Иванчо?

– И баща ти се беше хванал на комунистическата пропаганда и беше станал ремсист с още трима негови набори – Тодор Йорданов, Станко Делиев и Кольо Маймарев. И те, сополишляците, събирали пари за оръжие на партизаните. Те, дето два лева не са изкарали през живота си. Освен да откраднат от бащите си, откъде ще съберат пари? През зимата на 1942 г. стана провал в партийната и ремсовата организация на Горна

Оряховица и тях ги предали. Дойдоха и ги арестуваха. Съдраха им кожите от бой в полицията. Баба ти по цял ден ревеше, да съм намерел начин да го освободя. Нали съм познавал околийския началник. Наложи се да ипотекирам едно дворно място, за да взема заем от банката. С част от парите платих подкуп на околийския началник, за да пуснат баща ти като непълнолетен. А другата част дадох за лекарства. Като го докарахме с чичо ти Марин, заклах една овца и с кожата го завихме. Това много му помогна и за един месец стъпи на крака.

Дядо помълча малко, погледна ме и продължи:

– Като си направя равносметка, какъв е резултатът от дейността на БКП за моето семейство? Какво излиза? Убит брат и снаха, разбит живот на племенника ми – 20 години в затвора, баща ти пребит и заем от банката, за да го освободя и лекувам, баба ти с разбити нерви. А накрая ни взеха земята и животните, за да ни направят тотално зависими от тях. Хайде сега, ти ми кажи за какво да ги обичам комунистите?

PS: Тази седмица /9 – 15. 09.24/ един приятел ми изпрати едно стихотворение от Тома Измирлиев, по-големият брат на Христо Смирненски, за когото почти нищо не знаех. Затова потърсих данни за него и открих биографията му в Уики-

педия. Така неочаквано получих още едно потвърждение, че БКП е финансирана от КГБ.

Оказа се, че през 1921 година Тома Измирлиев става член на Българската комунистическа партия и влиза във Военнотехническата комисия на Централния комитет на партията. Част е от съветската военна резидентура в България, близък помощник на Христо Боев (1921 – 1923). Изпълнява секретни задачи, които го водят в Австрия, Турция и СССР. Активно сътрудничи на левия печат. Печата хумористични произведения във вестник „К'во да е“. Сътрудничи на „Българан“, „Щурец“, „Червен смях“. През 1922 година основава списание „Маскарад“ с пари, дадени от Христо Боев, от което излизат 25 броя (ноември 1922 – май 1923). В началото на 1924 година заедно с Крум Кюлявков с пари от БКП започват да издават ежеседмичното хумористично списание „Звънар“, което излиза до май 1925 година.

А от къде идват парите на БКП и на Христо Боев? Той от 1921 г. е привлечен за сътрудник на Главното разузнавателно управление на Червената армия. Възложено му е да създаде нелегална разузнавателна организация в България под прикритието на фиктивното дружество за мореплаване и търговия „Матеев, Кремаков и сие“. Финансиран от съветското военно разузна-

ване, купува в Истанбул бързоходен кораб „Иван Вазов“, но му остават пари и за Тома Измирлиев.

ЩАСТЛИВА СТРАНА

Закъсала държава! Продънена хазна!
И кой ли ще оправи таз глупава страна,
щом всеки смахнат правник – ерзац специалист
минава за държавник, дори за финансист?
Разпъната държава – ограбена страна,
с закони, ред и право – без никаква цена.
И куц, и сляп, и блъснат – известно е това
се учи тук да бръсне народната глава.
В Дермен дере завършил с успех университет,
във София се връща велик капацитет,
и само тъй, от скромност, не става президент,
а само прост министър в критичния момент.
Един учил финанси при някой дърт лихвар,
но се родил със шанс и изскача секретар,
а друг видял на кино Париж или Берлин
и ето го – заминал за дипломат във Рим!
Закъсала държава, затънал параход
и никой грош не дава за своя „мил“ народ –
министрите в чужбина, избраниците спят,
а вълчите дружини спокойно си крадат!

ФАЛШИВИЯТ ГРОБ

1.

– Хайде, ставай, Ичо! – събужда ме дядо Христо – Опържил съм ти филийки.

Дядо добре знае, че много обичам пържени филии и когато съм болен това е единственото, с което може да ме изкуши да хапна нещо. Но сега е лято и аз, слава богу, не съм болен, защо ли е решил да ме глези?

Може би ще иска да свърша нещо?

Тук искам да кажа, че баба ми беше починала, когато съм бил на две години и по тази причина за мен се грижеше дядо.

На младини ходил по чужбина като градинар, та се научил да готви.

Мъжете от поколението на дядо ми в ранна пролет отивали по Дунава до Виена и Будапеща, а с влак до Букурещ, Прага, Берлин, където наемали земя и отглеждали зеленчуци.

Те са научили Европа на зеленчукопроизводство, а техните предци са го научили от гърците в Цариград.

Там, в чужбина, не вземали със себе си жени и сами си приготвяли храната.

Похапвам си филийка с маджун, който мама вареше всяка есен от захарно цвекло, а дядо ме пита:

– Ще дойдеш ли с мен на гробищата? Решил съм да почистя гроба на баба ти, че идва черешова задушница…

– Е, иска ли питане? – отговарям аз – Като знам какъв змиярник са гробищата, как ще те оставя сам.

Отидохме на гробището, дядо ми чисти гроба, а аз гледам паметника на съседния гроб и ми прави впечатление, че човекът е починал млад.

Викам:

– Дядо, този чичо Недялко от какво е умрял толкова млад?

– Убиха го на фронта, ама това е фалшив гроб.

– Как така е фалшив?!

– Ами гробът е празен, човека са го погребали в Унгария, кой ще ти транспортира убитите войници до родните места? Майка му искаше, да има къде да запали свещ и заринаха едно сандъче с негови дрехи…

2.

Минаха много години.

На един помен на починал близък бях седнал близо до кумеца на чичо, който се казваше Марин Христов. Не си спомням как разговорът се завъртя, но стана дума за загиналите наши съселяни на фронта – чичо Марин беше участвал във войната в Унгария. Споменах за фалшивия гроб

на Недялко Донев, който е до гроба на баба. Чичо Марин каза, че смъртта на Недялко е мистерия. И замислен продължи:

–Той не беше на първа линия. Беше командир на сапьорен взвод. Видяхме се предния ден в една гора, в тила, където с взвода си проправяше път, като режеха дървета. Налагаше се някои от пъновете да взривяват с динамит, но от такъв взрив на дърво трудно ще убиеш човек. Затова, съмнявам се, че го убиха комисарите. Недялко преди Девети беше активен легионер. А на фронта ставаха такива неща. Там беше идеално място за разчистване на сметки. Никой не знае колко от водещите се „загинали на фронта“, са загинали при такива обстоятелства… Бог да ги прости!

*

Минаха много години и от този разговор.

Чувствах се длъжен да напиша това, което чух, за да го знаят и нашите наследници, защото живите участници в събитията почти измряха.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКОТО СЕЛО

1.

Какъв беше животът в селата при социализма?

Във всяко от тях имаше по един местен дерибей, който решаваше съдбата на хората, а те, като нямаха земя и животни, за да си осигуряват прехраната, бяха на колене пред него. Хората имаха две възможности, или да пълзят пред местния велможа, или да си намерят работа в близкия град, както бяха постъпили моите родители.

Но това още повече вбесяваше местния велможа.

Друго е положението, ако се преместиш със семейството си в града. Имам и такъв пример, за омразата към родители ми.

Дядо ми Петър, подарил на родителите ми за сватбата им орехов гардероб и те си замечтали да си купят и такава спалня.

Събрали пари и капарирали спалня в мебелния магазин в града. Оставало да намерят каруца, с която да я прекарат, но конете и каруците са взети в ТКЗС-то…

Било есента и всеки ден каруцарите прекарвали до пазара в града зеле и се връщали с празни каруци.

Отишъл баща ми и помолил председателя Христо Донев, да разреши на комшията ни чичо Митьо, който бил каруцар, да ни прекара спал-

нята. „Не може – му казал той – Вие с жена ти не работите в стопанството“.

Вечерта баща ми казал на чичо Митьо, че Христо Донев не е разрешил, а той отвърнал: „Хубава работа, а къде са конете и каруцата на баща ти? Не ме интересува какво е казал, ще прекарам спалнята“.

2.

Друг пример за действията на местните дерибеи.

Дядото на съпругата ми построил къща за единия от синовете си, но там решили да направят стопански двор. И с решение на партийния комитет му отнели новопостроената къща с шест декара двор за канцеларии на ТКЗС-то и стопански двор. Тъст ми беше запазил екземпляр от протокола от заседанието на партийната организация, където в точка три е взето решението за отнемане на къщата.

Когато разбрах, че баща ми е бил ремсист преди девети септември го попитах защо не е станал след това комунист, а след като е бил арестуван и бит в полицията, защо не е активен борец против фашизма?

Той ми отговори:

– Ние не сме се борили за облаги… А това, което се случи след девети септември, не сме го очаквали, не и да бъде по този начин. Ние бяхме идеалисти, а не кариеристи. До девети септември бяха комунистите. Сегашните не са комунис-

ти, а кариеристи. Аз съм доволен, че мога и правя хората щастливи, като им ушивам нови дрехи.

Тези случки, за които ви разказах, обясняват неговото разочарование от социализма, в който бяхме принудени да живеем.

PS: Тези думи на баща ми се потвърдиха след години, по времето на „катастройката“ на Горбачов.

На въпрос към големия руски дисидент Александър Зиновиев: „Защо, когато Горбачов започна този разгром народът на СССР не се вдигна на нова гражданска война?“, той отговаря: „Защото нямаше кой да поведе народа. Партията беше превзета от поколението на циниците, които правеха стремителна кариера. Това бяха невероятни кариеристи. Такива бяха и Горбачов и Яковлев. А Елцин направи стремителна кариера в партията и след това я унищожи.“

Резултатите са пред нас, но ние не съжаляваме за разпадането на СССР и приключването на този комунистически тормоз над народите.

20.03.2019 г.

ТЕКЕЗЕСАРСКИЯТ ШАМАР

Детството ми премина на улица с много деца, с които почти всеки ден играехме. Така беше и този ден, за който искам да разкажа.

Летен ден на 1963 г. или 1964 г., аз съм бил на седем-осем години.

Играем си ние на нашата улица с наборката ми Павлина и по-малките – Данчето, Стоян и Мариянка, и чуваме откъм полето силен шум на някаква земеделска машина.

Сигурно е новата комбайна, която е купило ТКЗС-то в моето село! За младите читатели ще кажа, че ТКЗС означава трудово-кооперативно земеделско стопанство.

И тя вече жънеше нивите, граничещи със селото. Не устояхме на любопитството, не беше за изпускане да погледаме отблизо комбайната.

Такава машина бяхме виждали само по кинопрегледите. Оставихме играта и отидохме до края на улицата, откъдето започваше полето. Спряхме до мрежата, с която беше преградено, за да не може да влизат животни и хора в посевите.

Всички улици бяха така преградени, явно по нареждане на ТКЗС-то.

Комбайната, за около половин час пожъна нивата и потегли към друга.

Минахме през вратата, оставена за кооператорите, към стърнището. Интересно ни беше как машината беше подстригала пшеницата.

Имаше няколко непожънати класа и аз откъснах два, за да ги разгледам. Беше от новия, съветски сорт, без осил – „Безостая“.

В това време момичетата видяха, че има полски цветя и започнаха да си берат за венчета. След няколко минути чухме колелото на председателя на ТКЗС-то, явно дошъл с цел да провери докъде е пожънала комбайната. Той се казваше Христо Донев и беше дядо на Павлина. Тя много му се зарадва, но той ни погледна лошо и се развика:

– Вие какво правите в полето?

– Ами, дядо, ние си берем цветя, за да си изплетем венчета – отговори внучката му и с усмивка показа букетчето си.

– А ти бре, Христо, защо си откъснал от пшеницата?

Докато да му кажа, че ми е интересен сорта, за който говорят по радиото, той ми завъртя един шамар:

– Ето, да знаеш, друг път да не крадеш от кооперацията! И да не съм ви видял друг път, да влизате в полето!

Толкова много ме заболя от този шамар, че не ми остана време да се чудя откъде ми знае името…

Не, не от шамара ме заболя, от думата „крадеш“ ме заболя, но за това си дадох сметка покъсно, както и за това, че ме бе ударил целенасочено.

Искал е да си отмъсти на дядо ми Христо, че близо година не е искал да влезе в ТКЗС-то, а голяма част от останалите стопани казвали „Ще влезем в ТКЗС-то, когато и бай Христо Дочев (дядо ми) влезе в него.“

Така председателят закъснял с изпълнението на партийните срокове. Бил безсилен да се противопостави на дядо ми и да му въздейства силово, защото дядо беше привърженик на БЗНС и кмет на селото до деветоюнския преврат през 1923 г., а баща ми, Георги, бил ремсист преди 09.09.1944 г.

След няколко години се оказа, че двата житни класа, за които ме удари Христо Донев, съм ги откъснал от незастроено дворно място, собственост на дядо ми. То незаконно било включено в ТКЗС-то, затова ни го върнаха, но взетите реколти никой не ни върна…

Е, кой беше крадецът, тогава?!

ЗАГУБИ И ПЕЧАЛБИ

Нали знаете, че не винаги това, което мислите, че сте загубили е наистина така. Понякога, след време се оказва, че всъщност загубата е печалба.

Една октомврийска вечер сме седнали да вечеряме, а майка ми се оплака, че сигурно и тази година няма да успее да си купи ботуши за зимата и ще трябва да ходи до ЖП спирката, която е на 800 метра от селото със старите си боти.

Тя пътуваше за работа с влака. Докарвали ботуши, но магазинерките ги криели само за приятели.

Дядо ми стана от масата и отиде някъде.

Върна се с навита на руло обработена кожа и каза на баща ми:

– Георге, вземи тази кожа и утре да заведеш Радка на обущар, да ѝ вземе мярка и да ѝ направи ботуши…

Обущарят направи ботушите и майка ми ги носи десетина години. Никоя жена нямаше като нейните червени ботуши, защото по магазините продаваха черни или кафяви.

Бях изумен, че сме имали такава хубава обработена кожа и на следващата вечеря попитах дядо от къде я е купил.

А той отговори, че историята за произхода на кожата е много тъжна и не иска да се разплачат с баща ми.

Ето какво ми разказа на другия ден…

…През тридесетте години от пролетта до есента ходех в едно село до град Мездра, да отглеждам зеленчуци. Там все още не знаеха и нямаха опит да ги отглеждат. Наемах земя в близост до река Искър, така че да мога да ги поливам. Намирах си квартира в селото и продукцията я продавах на гарата в Мездра, защото там имаше голям поток от хора, които слизаха и се качваха на влаковете. Хазаинът ми даваше неговата каруца, но и аз му осигурявах от всички произведени зеленчуци.

Веднъж каруцата му трябваше и той ми предложи да взема каруцата на комшията му, в която да впрегна неговите млади кончета, но да внимавам, защото още не били добре обучени.

Нямах никакви проблеми с младежите и направо се влюбих в тези животни. След това исках да ми дава само тях. Така свикнах с кончетата, че попитах стопанина им преди да си тръгна есента, дали няма да ги продава?

Той се усмихна и каза, че и той много си ги харесва, но ще ми ги продаде, защото първо му трябват пари и второ – защото ще е спокоен, че аз ще се грижа добре за тях. Така, вместо да се върна на село с влака, аз си дойдох с кончетата за два дни като нощувах в град Ловеч.

Вложих си спечелените пари в тях.

А като ги доведох у дома, баща ти беше най-щастлив от цялото семейство, защото, като най-малък него пращах да ги пасе… Той яхваше едното конче и тържествено пресичаше селото, като каубоите от сегашните американски филми.

Но когато започна войната мобилизираха кончетата.

Много ни беше мъчно за тях, а и много притеснено. Все се чудехме дали ще се върнат живи и здрави. Слава богу, през лятото на 1945 г. ни ги върнаха, и то доста охранени.

След девети септември, дошлите на власт комунисти, по примера на съветските си другари, започнаха целенасочена политика на тотален тормоз на българския селянин.

Българското село трябваше да издържа и двеста хилядна съветска окупационна армия, която си тръгна през 1947 г., затова почти цялата произведена продукция се конфискуваше.

В селата бяха определени от кметовете места, където под техен контрол се вършееше и се измерваше количеството произведено зърно, като се отделяше това, което трябва да се предаде на държавата. Не ги интересуваше, че за теб може да не остане достатъчно, за да си изхраниш семейството, когато реколтата е слаба.

Аз и чичовците ти бяхме принудени да ходим в Добруджа и да купуваме на черно брашно, за да изкараме до новата реколта.

Затова решихме да си направим скривалище – като повечето селяни.

Нощно време ходехме по нивите и изронвахме в чувал част от зърното на снопите, а после го пренасяхме в къщи. Скривалището изкопахме в яхъра на конете и в ямата поставихме дървен сандък. В него подредихме чувалите с пшеница, затворихме го с капак и го затрупахме с пръст.

Периодично изваждахме по два чувала и смилахме брашно. До пролетта изпразнихме сандъка, но той си остана все така покрит с пръст.

Една нощ някакво животно (най-вероятно пор) изплашва конете, които са вързани за яслите. Едната кобила от уплаха скочила със задните си крака върху капака на сандъка и го счупила.

Краката ѝ потънали в сандъка, в който вече нямаше чували със зърно и тя се обесила.

Сутринта отивам да храня конете и я намирам обесена. Разплаках се, ама какво да направя, освен да я заколя, за да се ползва месото ѝ, а кожата дадох на кожухар, за да я обработи.

Тя стана жертва на моята несъобразителност и на комунистическия тормоз над българското село. Трябваше да запълним сандъка, макар и за 3-4 месеца, с чували с пясък, но не се сетихме да го направим.

След две години създадоха ТКЗС-то и ни взеха другия кон, кравата и овцете.

Изпразниха обора от животни и реално загубата на умрялата кобила ни стана печалба, защото все пак месото ѝ бе изядено и продадено. А

сега и майка ти е на печалба – ще носи нови хубави ботуши.

– А дядо, може ли и аз да съм на печалба? Ще позволиш ли този обущар да ми ушие портфейл? И аз да съм като батковците.

– И ти ли искаш да червенееш като майка си, за радост на комунистите?! Не ти ли стига червената връзка, та искаш и червен портфейл? Така както си тръгнал, утре като пораснеш, ще поискаш и червена книжка.

– Абе дядо, нали знаеш, че съм цесекарче и обичам червения цвят…

НЕОЧАКВАНА ПОМОЩ

1.

Седим на масата в ресторанта със съучениците ми от Механотехникума на поредната другарска среща.

Този път се събрахме по повод шейсетгодишния ни юбилей. Всички сме променени – едни повече външно, други вътрешно.

Срещу мен е Мишо, от квартал Гарата.

Имаше тънко чувство за хумор, а сега говори само сериозни неща.

С него понякога вървяхме пеш по пряката пътека към квартал Гарата и той непрекъснато пускаше шеги. На мен ми беше приятно, защото по този начин ме разтоварваше след училище.

Но се сещам за едно изключение.

Тръгнахме си след практика и Мишо започна с неговите майтапи, а аз не мога да го слушам, защото имам сериозен проблем – след седмица трябва да предам курсовата си работа, а не знам кой ще ми я напечата.

Качих се на влака и застанах в коридора срещу първото купе, а в купето седи само един старец. Сакото му – окичено с медали, сякаш е тръгнал на манифестация.

Покани ме да вляза, а аз отговорих, че ще слизам на първата спирка, Правда, и няма смисъл да сядам, но все пак влязох.

На дядото, явно, му се говореше, закача ме:

– От Циганово си, а? (старото име на Правда).

А аз само кимам с глава. Разбра, че не съм настроен за приказки, но продължи:

– Аз съм от Сашево, то също има старо име, казваше се Одаите, но на теб май са ти писали двойка и сега не знаеш как да кажеш на родителите си?

– Не, друг проблем имам… – и му казвам, че не знам коя машинописка да помоля да ми напечата курсовата работа.

Той се усмихва и вика, че това не е проблем.

– Аз – казва, – ще ти кажа кой ще ти я напечата…

Погледнах го учудено, а дядото продължи:

– Нали в селото имате кмет със секретарка, тя ще ти напечата курсовата работа.

– Да – казвам, – имаме… И аз съм си мислил за този вариант, но не мога да си позволя такова нахалство – в работно време да ми печата курсовата работа… Или в извънработно да ѝ губя времето…

– Не се притеснявай, аз ще ти разкажа нещо, което ти после ще ѝ разкажеш. Сигурен съм, че много ще се зарадва. И няма да откаже да напечата каквото ти трябва…

2.

И старецът заговори, а погледът му – уж в мен гледа, а всъщност – някъде далеч:

– Тя се казва Здравка, а баща ѝ се казваше Марин Бройнов, кмет на вашето село преди Девети септември. Тогава аз бях партизанин от Горнооряховския партизански отряд… Не го познавах, но ето как животът ни срещна…

Беше началото на месец юни 1944 г., когато полицията ни откри в горите над град Стражица. Обкръжиха ни – полиция, армия, жандармерия. Със самолети, които излитаха от летището в Горна Оряховица ни обстрелваха. Доста партизани убиха, а мен ме раниха и аз тръгнах да се спасявам сам.

Вървях само нощем и на третата нощ заобиколих Долна Оряховица и покрай реката стигнах до вашето село.

Влязох в плевнята на първата къща и зачаках да съмне. Когато съмна, стопанинът излезе и започна да си шета на животните. Щом влезе в плевнята, аз излязох срещу него с насочен пистолет и му казах само да мълчи. Той, естествено, се стресна, но когато се поуспокои, му разказах кой съм.

Казах му да прецени дали може да поеме риска да ме крие и лекува, или през нощта да си тръгна. Той помисли и ми каза:

– Аз съм на кмета на селото, полицията ми има доверие. Смятам, че никой няма да се усъмни и да дойде да прави обиск тук, но и ти не трябва да се показваш пред жена ми и пред децата, защото те първо ще се изплашат, и второ,

може да се изпуснат пред комшиите, че тук се крие партизанин…

Бай Марин се грижи за мен около месец, докато не ми зарасна раната, но за това никой не знае от вашето село, даже и децата му.

–Това сега ще го разкажеш на кака си Здравка, тя е секретарка, защото така съм казал на Даскала (кмета на Горна Оряховица, Петър Панайотов – също партизанин). Но това не ѝ го казвай. Хайде, слизай сега и смело отивай в кметството.

– Много ти благодаря, дядо, а аз се чудех, как така дядо Марин е бил фашистки кмет, а кака Здравка е секретарка в кметството по време на социализма?

– Е, сега вече няма да се чудиш, но това ти разрешавам да го кажеш само на кака си Здравка.

Слязох от влака и както ме окуражи старецът, отидох в кметството.

Преразказах каквото чух от него на кака Здравка. Тя много се изненада и се зарадва. Разбрахме се на другия ден да отида с черновата на курсовата работа, за да започнем печатането…

3.

Минаха много години.

Пътувах до поделението си в Ихтиман със служебно микробусче, а от същата спирка в Горубляне пътуваха и колеги от поделението в Мусачево.

Един от тях коментираше, че в селото на съпругата му давали много добра рента от пшеница – по 550 кг. от декар. Същото знаех от баща си, та се намесих в разговора и попитах кое е селото на жена му. Оказа се, че жена му е от моето село, Правда…

Колегата разказа, че жена му не е родена в Правда и не е живяла никога там, но баща ѝ е син на Марин Бройнов, който е бил кмет на селото преди Девети. По тази причина тъстът му имал проблеми с местните партийни величия и като завършил ПЖИ, предпочел да го разпределят на някоя гара в Южна България. Избягвал да се появява в Правда.

Реших, че трябва да му разкажа това, което знаех за дядото на съпругата му. И той, като кака Здравка на времето, много се изненада.

На следващата сутрин когато се видяхме ми каза, че и съпругата му нищо не знаела и много ми благодари…

Жалко, че баща ѝ е бил принуден да живее далеч от родителите си, заради тайната, която трябвало да пазят. И все пак, добре е, че дядо Марин е останал жив след Девети септември.

4.

От моя дядо знам една друга история, която има общо с тази, която вече разказах…

В дните малко след Девети, по пътя към гара Горна Оряховица се срещнали бай Станчо – ко-

мунист от селото и Тодор Йорданов – ремсист, току-що освободен от Плевенския затвор.

Поздравили се и Тодор попитал бай Станчо накъде е тръгнал.

Бай Станчо отговорил, че от Общинския комитет на партията искат списък на фашистите от селото, а той го е направил и им го носи. Тогава чичо Тодор му поискал списъка. Когато го взел, без да го чете го скъсал, и казал, че в нашето село фашисти няма и никакви списъци няма да се носят.

Затова от моето село няма пострадали от репресиите след Девети септември с едно съмнително изключение, случило се на фронта.

Затова се е спасил и дядо Марин.

5.

Разказвам сега тайната история на дядо Марин, за да се знае от неговите наследници и от всички наши съселяни, защото той е рискувал живота си в размирни години, за да направи добрина и да спаси човешки живот.

За себе си имам обяснение на постъпката на дядо Марин.

Като войник в Балканската и в Първата световна война е възпитаван, че раненият противник не ни е враг и трябва да му се помогне, да се лекува и храни.

Откъде да знае той, че времената се менят и ще стане като в поговорката „Храни куче, да те лае“.

ЧЕРВЕИТЕ

1.

Както всяка есен след прибирането на реколтата, почистихме с жена ми градината от тревата, за да я подготвим за изораване.

След като изсъхна тревата, започнах да я събирам на купчина, за да я запаля. И както миналата година, счупи ми се дръжката на вилата, защото я бяха прояли червеите.

От три вили останали от дядо ми, остана само една, но за нея съм спокоен.

Тя няма да се счупи, защото съм сигурен, че не е проядена от червеите.

Защо съм сигурен ли?

Защото миналата година, след като изгорих тревата и вече трябваше да загася огъня, я забих в земята до тлеещите въглени и отидох за вода. Като се върнах видях, че вилата е паднала в жарта и дръжката ѝ добре се беше опекла, а също и червеите в нея. Този случаен опит ме научи, че това е начинът за справяне с дървоядите.

Да съм знаел по-рано, щях да спася една семейна реликва, която пазехме с жена ми.

Колкото и странно да ви звучи, тази реликва беше една здрава овчарска тояга, направена от тъста ми. А я пазехме, защото тази тояга беше спасила живота на тъщата.

Отишла тя веднъж да пасе сборното стадо на техните и съседските овце и предвидливо си взела тоягата.

В края на деня започнала да прибира стадото към селото, но една овца все изоставала, допасвайки си. Тъщата я ударила с тоягата, за да не изостава, но това раздразнило един от кочовете. Той започнал да се засилва, за да я удари с рогата си, но тя не се уплашила и го посрещала с удар от тоягата.

Наблизо нямало кого да извика за помощ. Така се борили около половин час, докато кочът не се изморил и не се отказал.

Та с тази тояга реших да изтупам един килим и я строших, пак защото я бяха прояли червеите.

2.

Но защо ви занимавам с моите тояги?

Ами защото, както те са проядени от червеите, така и обществото ни е проядено от тях.

Наложи ли се на държавата ни да използва някои от своите тояги, за да наложи законите си, те се строшават, защото са проядени от червеите на корупцията.

А държава без тояга не може да съществува, разпада се.

За да си възстанови тоягите, ще трябва да използва моят опит за отърваване от червеите.

Ще трябва добре да ги изпече в огъня на реформите. Ако не го направи навреме, самата ни държава ще изгори в огъня на революция, защо-

то рано или късно народното търпение, ще се изчерпи.

PS: Това написах в края на септември 2018 г.

Изминаха няколко месеца и разбрах, че темата за **вилите** е много актуална и то не само у нас.

Прочетох речта на един от най-богатите хора на планетата, собственика на „Амазон“ – Джеф Безос, който през същата 2018 г. е натрупал богатство на стойност 112 милиарда долара, съгласно списание „Форбс“.

В тази реч Безос се спира на задълбочаващото се неравенство между хората и увеличаването на пропастта между единият процент най-богати хора на планетата и останалата част, все повече обедняваща и едва покриваща разходите си.

Той се аргументира, че ако богатите не вземат мерки за по-справедливо разпределение на блага, то бедните ще бъдат принудени да вземат **вилите** и да направят революция, за да установят по-справедлив обществен строй.

Ето какво казва:

„*И така, имам послание за хората като мен, за отвратително богатите, които живеем в добре бранените си богаташки балончета: Събудете се, хора. Това няма да продължи дълго. Ако не направим нещо, за да поправим гигантското неравенство в икономиката, разгневената тълпа ще дойде пред вратите ни. И ще си носи* ***вилите.***

Нито едно общество не може да поддържа подобно постоянно нарастващо неравенство.

*Всъщност, в цялата човешка история няма нито един пример, в който е имало подобно акумулиране на богатства, **без вилите да излязат**. Покажете ми общество с големи социални различия и аз ще ви покажа полицейска държава. Или пък бунт. Няма примери за обратното.*

Въпросът не е дали, въпросът е кога?“

Жалко, че не мога да го успокоя, Джеф Безос, да не се страхува от **вилите** на бедните, защото те са проядени от червеите, от които е проядено и самото общество…

Пък кой знае, може и да греша?

ЖЕНИТБИ

1.

Все още пазя снимката, направена в деня на сватбата на дядо ми и баба ми през 1909 г.

Тя е все така неизбледняла, сякаш вчера е откопирана от фотографа. Какво добро качество на фотоматериалите.

Дядо ми много обичаше тази снимка, защото освен него, на нея бяха любимите му хора. Баща му Иван и майка му Стефка, братята му Йордан и Лазар – загинал в Първата световна война и разбира се, баба ми Донка в чудесна сватбена рокля.

Отношението му към снимката се изразява и в чудесната дървена рамка, в която я е поставил.

Един ден, от детско любопитство, отворих чекмеджето на масата в неговата стая. Там имаше снимки на бойните му другари от Добруджанския фронт и няколко красиви пощенски картички, изпращани му от баба ми. Направи ми впечатление с каква любов са надписани. Като например „Честито Рождество Христово“ и отдолу – „Христо, бъди жив и здрав и нека нашият Господ бог те пази, закриля и да те върне при нас. Аз и децата Маринчо и Иванчо сме добре“. Не се стърпях и го попитах:

– Дядо, съдейки по това как са надписани картичките, баба много те е обичала?

– Ами, обикна ме като ни ожениха.

– Не се ли обичахте преди да ви оженят?

– Виж сега, тогава родителите решаваха за кого да те оженят…

Дядо притвори очи и някак се отнесе, а лицето му се опъна – по-младо стана.

2.

Мен, през 1909 година ме уволниха от казармата и баща ми ми вика: „Жив и здрав се върна от войниклъка, сега ти е време, да те задомим“. А аз го попитах: „И за коя мома смятате да ме жените?“. Той ми отговори, че момата е от рода на Сиракови.

Аз се зарадвах, защото харесвах по-голямата сестра на баба ти, а баба ти изобщо не я слагах в сметката. Тя беше малка, преди да ме вземат войник, и аз не ѝ обръщах внимание. Отидохме на годеж с кума в къщата на Сираковите и тогава той им поиска баба ти. Стреснах се, но никой не ме пита, така ни сгодиха и ожениха.

После, като се опознахме се обикнахме, защото и двамата не се огъвахме пред тежките ситуации в живота и си бяхме опора един на друг…

Изведнъж ме поглежда в очите и пита:

–Ти какво си мислиш, че като се ожениш само ще правите цуни-гуни? Според мен, женитбата е такъв капан, в който любовта е сиренцето и много хора сега, като разберат за какво става дума, не издържат и се развеждат.

– Щом любовта е сиренцето в капана на живота, коя е кукичката, на която е закачено то?

– Този въпрос не съм си го задавал, но мисля, че това е леглото, защото като си представиш какво те очаква с любимата в него и налапваш сиренцето. Успокоявам се, че нас ни женеха, а вие сами влизате в капана.

– А когато пораснаха твоите деца и ти ли така ги задоми, без да се интересуваш от тяхното желание?

– Не, те сами си избраха другарите в живота, така че да си ги търпят – такива, каквито са си ги избрали. Само за леля ти Цветанка не бях съгласен да се омъжва за свако ти Христо, защото – първо, мъжете от рода им Семкови са пияници, а отделно, свако ти не е добър човек. Виждаш, че не я пуска да идва у нас. Тя не ме послуша и сбърка, но си носи кръста.

– Виждал съм нейна моминска снимка, тя е била много красиво момиче, сигурно доста момчета са я харесвали?

– Така беше, ама нали знаеш поговорката, „че златната ябълка я изяжда прасето“. Сега ще ти разкажа, какъв човек е свако ти Христо.

3.

А това е историята, която дядо ми разказа за жениха на дъщеря си:

…Христо го взеха войник през 1943 г. в Русе, а, есента на 1944 г. започна мобилизация за участието на нашата армия във войната срещу Германия.

Един негов комшия, Марин Христов, също го вземат запас в Русе. Преди да тръгне казал на майката му, ако иска да изпрати нещо по него за сина си; дала му. Отишъл да го търси в поделението му, за да му предаде нещата, които носел, но ударил на камък. Никой от войниците не искал да му каже къде да го намери.

Тръгнал си. Накрая един войник го настигнал и му казал да го търси в болницата, където го закарали, за да не умре в казармата. Марин го попитал от какво се е разболял, а той му обяснил, че свако ти Христо, преди Девети септември, предавал на офицерите кои войници са ремсисти и сега, като взели властта, пострадалите решили да си върнат, като го пребият до смърт.

Марин отишъл веднага в болницата и платил на лекар, за да започнат лечение и да го изкарат от моргата.

Лека полека го спасили, и като негоден за военна служба, го уволниха.

Така се размина с фронта.

– Сега разбирам защо свако така мрази комунистите и казва, че той на тях няма да им работи. И защо се издържат с леля само с градинарство.

– Е да, ама той сутрин си натоварва стоката и отива на пазара, а леля ти буха с мотиката цял ден в градината.

– Така е, дядо, не ѝ е лек живота на леля Цветанка, ама те и стринките ми в текезесето това правят. Поне леля работи за себе си.

– Това е положението, откакто направиха текезесето. Тя, стринка ти Иваница, няма как да не работи там, защото инвалидната пенсия на чичо ти не им стига. Ама това, чичо ти да получи инсулт, до голяма степен е от нейната лакомия. Чичо ти, не стига, че шиеше в Интендантството цял ден, а там трябва да изпълниш нормата, но и като се прибереше вкъщи започваше да шие частно почти цяла нощ. Ненаситната ти стринка му викаше, че ако му е тежка иглата, ще му връчи мотиката. Е, до там стигнаха – едва да е жив.

4.

Бях се умълчал, заслушан в историите на дядо, когато той ме стресна с поизострения си глас:

– Това да ти е на теб нагледен урок, като си избираш жена, да се пазиш от лакомите за пари. А сега, за да ти затвърдя този урок – ти да не се лакомиш за пари, ще ти разкажа една гадна история, която със сигурност ще запомниш.

Е, запомних я и тази дядова история…

– Нали знаеш онова, сивото варелче от грунд. Аз си го харесвах, да го пълня с натрошена царевица, защото има хубав капак и зърното е защитено от мишките. Веднъж съм го забравил отворено, сигурно защото са останали една-две шепи царевица. Една мишка надушила царевицата и скочила вътре, ама не може да излезе. След две-три седмици реших да го напълня и какво да видя – една умряла мишка и няколко

опашки от мишлета. Мишката, очевидно е била бременна и е родила във варелчето, а като е изяла царевицата, е изяла и собствените си мишлета. Това се казва канибализъм. До това я беше довела лакомията й. Разбра ли сега?

– Разбрах ти урока, дядо, ама сега разбрах и защо татко насади в това варелче лимон. Очевидно ви е било гнусно да слагате вече царевица в него, за храна на кокошките… Ама ние тръгнахме от твоята женитба, а до какъв урок стигнахме?

– Така стана, защото за дядовците и бабите вие, внуците, сте поправителният ни изпит в живота. Искаме да ви научим, да не правите нашите грешки и грешките на децата ни.

20.03.2020 г.

ВОЕННИТЕ

1.

През 1942 г. мобилизирали дядо ми Петър в българския окупационен корпус в Македония и го изпратили да охранява гара Криволак, която се намира на ЖП линията Белград – Солун. Тази ЖП линия била от стратегическо значение, защото по нея минавало цялото снабдяване на огромната немска групировка в Гърция.

След 09.09.1944 г., България обявила война на Германия и се наложило спешно да изтеглим нашите войски.

Подразделенията се спасявали от немците поединично и хаотично. Да си кажем, че направо бягали. Дядо ми се прибрал на село с разранени крака и това, което казал на дъщерите си като изводи от преживяното било:

Първо, да стоят далече от македонците, защото са непредсказуеми и отмъстителни и той им е „сърбал попарата“.

Второ, да се пазят от военните, защото са непоследователни „и с който акъл си лягат вечер с този не се събуждат сутрин“.

Те му отговорили, че селото ни е далече от Македония и няма вероятност да контактуват с македонци, а и не смятат да служат войници, за да изпитат непоследователността на военните.

– Да, далече сме от Македония, но на отсрещния баир е село Пиринец, населено от държавата

с македонски бежанци и затова внимавайте с тях. А военните, като се върнат от фронта, ще са навсякъде – отново ги предупредил дядо.

Не го послушали.

Голямата му дъщеря, Дешка, след две години се омъжила за офицер, а малката, Цанка, за македонец от село Пиринец.

Историята за женитбата на леля Дешка е интересна и донякъде опровергава опасенията на дядо ми за военните, затова ще ви я разкажа.

2.

Леля ми завършила Поповската гимназия през 1946 г. и си намерила работа като учителка във варненското село Бояна.

През лятото в селото си дошъл в отпуск бъдещият ми свако Вълко, който бил курсант във Военното училище в София.

На една селска вечеринка се запознал с леля ми. Харесали се и набързо свако ѝ предложил да се оженят. Тя се съгласила, но била притеснена как да каже на родителите си и как да поиска благословия от тях.

–Това е мой проблем – казал ѝ бъдещият ми свако. – Съгласно обичая, аз трябва, да те поискам от родителите ти и смятам като тръгна за София да отида в твоето село Иванча.

Така и направил.

Тръгнал един ден по-рано за София. Слязъл от влака на гара Славяново и пеш отишъл в на-

шето село. Намерил къщата на дядо ми и се представил като бъдещия му зет.

Естествено, дядо и баба били страшно шокирани. Посещението на непознатия младеж им дошло като гръм от ясно небе, но запазили самообладание.

Настанили жениха в голямата стая, после го поканили на вечеря. Дядо извадил ракия, после вино и наблюдавал свако налита ли на пиене, лаком ли е на ядене, дали е самохвалко, дали е срамежлив? Използвал, че алкохола отпуска човека.

Свако ми се представил сравнително добре. Във всичко бил умерен – и в пиенето, и в приказките, само повече наблегнал на яденето, което за курсант било разбираемо. Легнали си и дядо казал на баба:

– Това момче изглежда свястно. Не е и глупаво, но не мога да си дам детето без да съм го проучил напълно. Друго щеше да е, ако е от наше село или от съседно. А ти ми знаеш мнението за военните. Имаме много работа, но ще зарежа всичко и смятам утре, като го закарам на Славяново и като го изпратя за София, да хвана влака за Варна, да отида в село Бояна и да разпитам съселяните му. Ще оставя каруцата и конете при братовчедката. Утре, докато аз впрягам каруцата, ти ще приготвиш една кошница с храна за Дешка, а и момчето няма да изпращаме с празни

ръце, защото във Военното училище не са ги прехранили. Напълнѝ му раницата.

Така и направили.

В село Бояна дядо отишъл в кръчмата и поръчал на кръчмаря да сипе на всички мъже по още едно от това, което пият. Казал им, че е бащата на учителката и че е много притеснен, че дъщеря му ще се омъжва за някой си Вълко, който е курсант. А той много на военните нямал вяра.

Мъжете го успокоили, че момчето е свястно, че е работно и отговорно.

Това било достатъчно за дядо. Отишъл при леля и ѝ казал, че може да се омъжи за този Вълко.

Естествено, след време свако ми разбрал от съселяните си, че е бил проучван от дядо. Това го впечатлило и му показало как трябва да постъпва родителя, когато детето му се събира за съвместен живот с непознат човек.

След много години, когато пораснаха внучките му, той се сетил как са го проучвали и им казал:

- Когато си намерите момче, първо ми го доведете, аз да го проуча що за птица е. А ако сте далече и не можете да го доведете у дома, ще ви науча как да го изпитате. Намерете повод да го заведете на ресторант и го наблюдавайте:

1. Дали е лаком на храна и алкохол и как се държи като пийне?

2. Дали ще налита на бой или ще заспи?

3. Дали ще започне да говори много и да се хвали?

4. Дали ще започне да се заглежда по другите момичета?

5. Дали ще предложи той да плати сметката, въпреки че вие сте го поканили? И като разбере, че няма да плаща, дали ще стане още по лаком?

– Ти дядо, откъде си го научил този начин за проверка на момчетата? – го попитали внучките му.

– Ами така мен ме е проучил бащата на баба ви, прадядо ви Петър. Но да знаете, че най-важното качество на един мъж е да си държи на думата и да не се отмята. От това се е притеснявал прадядо ви Петър. Когато бил войник, останал с впечатлението, че военните са непоследователни.

СЕМЕЕН УРОК

Миналата седмица започнах да кося ливадата в двора на родната къща на жена ми.

Кося надолу към навеса, който построи тъста ми Здравко, когато балдъзата си купи Москвича.

Спрях да си почина под крушата и се загледах в старата волска кола, останала в наследство от дядото на жена ми. Тази кола тъстът ми паркира в едната клетка на навеса, а аз си мислех, че тя е за моята Шкодичка.

С тази волска кола, колкото и странно да е, тъстът ми даде много интересен семеен урок.

Попитах го веднъж защо му е – нали има само една крава, а колата е за две. А той ми отговори, че при нужда може да вземе на заем още една крава от някой съселянин и така да си превози каквото трябва.

Тогова жена ми му опонира, че трудно някой ще му даде кравата си, като знае как се прецаква чуждото животно. Аз за първи път чувах за такава възможност, защото ние нямахме волска кола, а и нямах никаква представа за устройството ѝ. Беше ми интересно и попитах как става това?

Ето какво ми обясни тъстът.

Тъй като винаги едното от двете животни е по-слабо, а и те навремето са имали един вол и една крава, на които силите са несравними, в

конструкцията на колата нашите умни предшественици са предвидили теглилата да са с променима дължина.

Теглилата осъществяват връзката между предната ос на колата и хомота. Представи си теглилата като страни на един равнобедрен триъгълник, в този случай двете животни са равнопоставени, но когато едното теглило се скъси, то тогава животното от тази страна ще трябва да упражнява по-голяма сила. Това, по нашему, се казва „преглавица“.

След това ми разказа как навремето, когато в ТКЗС-то имало още волове, той два пъти в годината вземал по един вол. Пролетта, за да си изоре нивата, и есента, за да си прекара произведеното в градината, която е на около километър от селото.

Веднъж, с претоварена кола, преминал в полето покрай жените от звеното на тъщата. Като видели как е натоварена колата, веднага прокоментирали – „Сийке, твоят Здравко изобщо не си жали кравата“.

Тъщата, знаейки истината, че волът е на „преглавица“, само се усмихнала и замълчала, защото в противен случай председателят на ТКЗС-то, никога нямало да им даде текезесарски вол.

Явно, жена ми имаше този случай предвид, когато каза, че трудно някой ще даде кравата си, като знае как се прецаква чуждото животно. Как

да си дадеш кравата, когато Здравко собствената не си жали?

А истината е точно обратната – тъстът ми много си обичаше животните – гледаше ги като собствени деца.

Но какъв беше урокът? След като ми разказа за „преглавицата“ на текезесарския вол, той ми каза:

–Ако разгледаме семейството като един впряг, би трябвало и двамата в него да са равни, а не единият да влачи хомота за сметка на другия и да е на „преглавица“. Тогава този, който е на „преглавица“, може да се изоглави и да захвърли семейния хомот.

И наистина, в неговото семейство бяха равностойни с тъщата.

И аз, интересувайки се от друго, неочаквано получих най-важния семеен урок, за което сърдечно благодаря.

Жалко за текезесарските волове, защото тъстът ми на тях си отмъщавал за неволите, сполетели семейството му след образуването на ТКЗС.

ЗАДЪЛЖЕНИТЕ КЪМ БИКА

1.

Отидохме си в наследствената къща, в селото на жена ми, в началото на деветдесетте години. Жена ми реши да купи хляб, защото беше ръчен и по-вкусен от софийския заводски.

В селото имаше хлебарница, в която докарваха хляб от фурната на съседното село. Хората от днес си записваха колко хляба ще купят утре, но магазинерката винаги завишаваше заявката, за да има и за такива новодошли като нас.

Върна се жена ми от хлебарницата усмихната.

– Кой ти повиши настроението? – питам я.

– Голям майтап, знаеш ли какъв списък са сложили в хлебарницата?

– Какъв списък?

– Списък на неиздължилите се към бика.

– И какви са тези задължения към някакъв бик?

– Магазинерката ми обясни, че това са хора от селото, които имат крави, заплодени от бика на чичо Денчо през миналата година, но които не са се издължили за тази услуга. Трябвало да му дадат, на чичо Денчо, по пет бали със люцерна и по две кофи с ечемик, но хитреците се ослушвали.

2.

А ето каква е цялата история, както я разбрала жена ми от магазинерката.

Докато имаше ТКЗС, като ти се разгони кравата, отиваш при касиерката, плащаш си и си водиш кравата при текезесарския бик – да я заплоди.

Като разтуриха ТКЗС-то, селяните с крави се разбрали чичо Денчо да вземе текезесарския бик, защото имал къде да го гледа в обора си, а останалите да му плащат в натура с храна за това, че бикът ще им запложда кравите.

Тъй като къщата на чичо Денчо е в центъра на селото, магазинерката станала свидетел на скандала, който той вдигнал миналата седмица, когато един от тия, които не са се издължили, довел отново разгонената си крава при бика в двора му.

Като видял нахалника с кравата, чичо Денчо се развикал:

– Нямаш ли срам, бре, Петре? Махай я тази крава от двора ми. Първо ми се издължи за миналата година, докарай и това, което ми дължиш за тази, че тогава доведи кравата си на бик. От днес нататък първо плащате и тогава ще ми водите кравите. Омръзна ми да ме правите на глупак. Още утре ще сложа в хлебарницата списък на тарикатите, нека ви се смее цяло село. А и да знаеш, че и лихва ще ви сложа, защото сте си просрочили задължението – вместо пет бали

люцерна, искам шест и вместо две кофи ечемик, ще ми дадете по три.

- Брей, ти стана голям монополист, бре Денчо, сега ни прекара на тясно и ще ни доиш както си поискаш.

- Да, ще ви доя! Вие си доите кравите цяла година, защото ви се отелиха, а аз бика не мога да го доя, вас ще доя. Никого не принуждавам. Нека ви стоят ялови кравите.

- Хубаво си беше ТКЗС-то, имаше ред в заплождането, а сега Денчо ще ни оножда. – промърморил Петър, па си отвел кравата.

3.

Историята си има и продължение.

Магазинерката всичко знае.

Като се прибрал вкъщи, Петър вързал кравата в обора и разказал патилата си на жена си, леля Верка, като в заключение пак промърморил колко хубаво било с ТКЗС-то.

- Да бе, имаше ред в заплождането! Той Иван, бригадирът на краварника, заплождаше жените, които работеха при него, по график. Я колко деца родиха те, черни като него. Краварките даже говореха, че не могат да преценят кой е подобър – бикът, или Иван. Ама нали заплатите им бяха два пъти по-големи от нашите, в полевъдната бригада, мъжете им търпяха и се правеха, че не знаят. Ти пък беше спокоен за мен, и не те интересуваше как ми е на мен с мотиката в полето. Не ми помогна да започна работа при теб в

ДМЗ[1]-то, защото и тези жени, които работеха с вас, се връщаха от работа весели. Не ще да е само от вицовете, които сте им разказвали. Ние, жените, ги разбираме тия неща.

- Ти пък Верко, да не те е яд, че не си работила в тази смрад в краварника? Те, вярно, получаваха много добри заплати, ама колко от тях са живи? Докато вие, които работехте на полето, така се калихте, че почти няма умрели от вас.

- Ти Петре, не ме успокоявай, че не съм работила в краварника, а си кажи защо не ми помогна да започна работа при теб, в ДМЗ-то?

- Тази женска съмнителност ще ти изяде главата, Верко. Забрави ги тези стари работи!

- Да ги забравя, нали, защото така ти изнася?

- Ей, какво ми дойде на главата в един и същи момент – разгонена крава и ядосана жена.

Така казал Петър, па отишъл да храни кравата, за да се спаси от леля Верка.

После отишъл в кръчмата, за да обсъдят ситуацията с бика с другите засегнати от действията на Денчо.

Пътьом се отбил при магазинерката – стара негова дружка от ДМЗ-то и се оплакал от леля Верка, а също така ѝ казал да има едно на ум за съмненията ѝ.

06.04.2020 г.

---

[1] *ДМЗ – Държавен металургичен завод – гр. Перник*

СЪВРЕМЕННА ПРИКАЗКА

Като дете през летните ваканции се грижех за всички малки животни, които отглеждахме – пилета, патета, пуйчета, агнета.

Сега искам да ви разкажа какво ми се случи една година с пилетата.

От излюпените пилета имаше едно, което се различаваше от другите.

То беше черничко, а другите бяха червени, каквито бяха и кокошките ни. Когато станаха на около месец, червените започнаха да нападат и да кълват жестоко черничкото. Притесних се и споделих с дядо ми, че червените са безжалостни и могат да убият „чернушко“. А той неочаквано се засмя и ми каза:

– Те, червените, са такива. От тях милост не очаквай. По-слаб ли си от тях, ще те смачкат. Ама ти сега си малък и това не го разбираш. За да спасиш това пиленце направи така, че да заякне и да може самò да се бори с потисниците си.

– И как да му помогна да заякне?

– Ами, смени му храната. Сутрин го пускай извън пилищарника, в градината, за да може то да си намира червейчета, буболечки и да тича на воля, без да го кълват червените.

Така и направих.

„Чернушко“ в началото се страхуваше и не се отдалечаваше от пилищарника и от мъчителите си. Но постепенно свикна и започна да се отдалечава и спокойно да обикаля в градината. Хареса му новата храна и естествено – свободата. А и му се отразяваше много добре. Заякна и видимо изпревари в развитието си останалите затворени пилета, които се хранеха с веганска, по сегашните критерии, храна – безглутенова царевична ярма, просо, натрошен ориз, листа от цвекло и зеле.

След известно време, обаче, месната храна не беше достатъчна за Чернушко и той започна да си я разнообразява. Една вечер дядо ми каза на другия ден да не го пускам в градината, защото намерил накълвани домати.

Притеснен го оставих при червените пилета и както очаквах, те започнаха отново да го нападат. Но, бяха неприятно изненадани, защото той не се плашеше, а яростно ги кълвеше като истински боец. Беше му нужен само половин час, за да навре червените петлета в „миша дупка“.

От този ден Чернушко стана господар на двора с подрастващите пилета. И, естествено, през есента го оставихме за основен петел, а червените петлета бяха безмилостно изклани.

Може би се сещате какво се случи на следващата пролет, когато кокошките излюпиха пиленцата. Ами да, правилно предположихте –

всички се оказаха „чернушковци“ с изключение на един „червенушко“.

Да, историята се повтори, и тъй като аз вече знаех как да помогна на различното пиле, до есента то стана новият господар на двора с подрастващите. И естествено, през есента го оставихме за основен петел, а черните петлета бяха безмилостно изклани.

Така се завъртя през годините възхода и падението на „чернушковци“ и „червенушковци“, а този мой опит ми показа, че не винаги количественото превъзходство води до реалната власт.

Такава странна, обратна демокрация се установи в нашия кокоши двор. Малцинството налагаше своята воля на мнозинството.

Искрено се моля и вярвам, че украинците ще са съвременните „чернушковци“ и ще наврат в „миша дупка“, легендарните и непобедими „червенушковци“.

20. 03. 2022 г.

БЛАГОДАРНОСТ

1.

Сега да ви разкажа какво ми се случи на 21.05.22 г.

Отивам да напълня вода на селската чешма и виждам обява, че от 16 часа на площада ще се чества 95 години от основаването на читалището.

Много добре. Само не ми стана добре когато прочетох, че са кръстили читалището си на Евлоги Агаин, който е основал партийната организация в селото.

В 16 часа тържеството започна – речи в прослава на патрона на читалището, изпълнения на самодейни колективи от Радомирските села, които приключиха за един час. После – диско водещ и българо-сръбска чалга.

На това съм свикнал, защото дворът на къщата ни граничи с площада и тази чалга съм принуден да я слушам всяка събота. Но кулминацията настъпи, когато дисководещият пусна „Ставай страна огромная, ставай на смертний бой“. Направо побеснях.

Ето ви един нагледен пример за това, че партийната пропаганда на БСП/ГЕРБ продължава.

Който не вярва, да провери –кметовете на Радомир и на селото са от ГЕРБ.

Защо не честват и избитите си съселяни след Девети септември? Младежите нищо не знаят за тези убийства.

Те слушат само колко е велик руският агент Евлоги Агаин.

Реших да проверя в интернет кой е Евлоги Агаин. А намерих само едно изречение на сайта на БСП – Перник: *„В битката с фашистката полиция в къщата на ятаците Стоил и Лозан Боневи, загиват секретарят на партийната организация Иван Гарванов и Евлоги Агаин.“*

И на фона на това единствено изречение на главната улица в град Радомир има величествен паметник на Евлоги Агаин (1911 – 1944), направен сравнително скоро – след 2010 г., от известния пернишки скулптор Богомил Живков.

Това ме накара да продължавам да си задавам въпроса – какво толкова е направил Евлоги Агаин, за да му направят този паметник и да продължават да го честват?

Скоро след това ми се отдаде възможност да науча нещо повече за него.

2.

В двора имаме ранна череша, от която набрах доста череши, направихме и компоти. Предложих на жена ми да занесем една щайга на тетка ѝ.

Тетка и тетинчо много се зарадваха, поканиха ни да седнем под старата лоза и тетка ни се оплака, че миналата седмица като идвала на

тържеството на читалището, решила да се отбие у нас, но не могла да си отвори пътната врата, нито да ни извика, за да ѝ отворим.

– Е, – казвам – тетко, как да те чуем при тези надути уредби?!

И се обръщам към тетинчо:

– В това село няма отърваване от комунистите. Продължават да честват Евлоги Агаин. Ти знаеш ли нещо за него?

Той се поусмихна, погледна ме и започна своя изненадващ разказ…

3.

– Това, което знам от баща си е, че Евлоги Агайн бил по-свестен човек от роднините си. За партийната му дейност почти нищо не се знае, но щом полицията е идвала, за да го арестува, значи са го считали за опасен. Тогава чичо ми Иван бил писар в кметството на с. Друган. Намерил начин да съобщи на баща ми, че полицаите са дошли да арестуват Евлоги. Татко трябвало да го предупреди. Качва се той на кон, намира Евлоги на ливадата и му казва да бяга. Дава му коня си и се разбират в кое село и у кои хора ще го остави, та татко да си го прибере. Така чичо Иван и татко спасили Евлоги от арест, но после други го предават.

– Е, при такива заслуги защо баща ти не беше активен борец против фашизма? – питам.

– Той, баща ми, има и други заслуги. Завел и един друг съселянин, Николай, при партизаните

в Чуковската гора. Дал му обувките си и два клина, като единия съблякъл от себе си. Прибрал се по долни гащи и бос през нощта. Но за всичко това след Девети септември комунистите за малко не го убиха. Обвиняват го, че участвал в убийството на някакъв партизанин. Един месец беше в затвора и добре, че за него се застъпи Стоичко Попов – друг комунист от селото ни. Доказа се, че когато бил убит този партизанин, баща ми бил опериран в болница.

Тетинчо помълча малко, поогледа лозницата, после пак очите му в мен:

– В килията му имало баща с двамата му сина, от Брезнишко. Като разбрали, че тях ще ги убият, а баща ми ще го пуснат, човекът предложил на баща ми златния си часовник с едничкото условие – татко да отиде в селото им и да каже на жена му, че са убити. Татко му казал, че не иска този часовник, защото само заради него ще го убият. Но обещал, че ще намери жена му и ще ѝ разкаже… Арестуваха го с черна коса, а се върна с чисто бяла коса, ти смятай как са го мъчили. Но все пак той се размина с разстрела, за разлика от чичо ми Иван.

– И в какво са го обвинили, чичо ти? – питам аз.

– Не знаем, – казва тетинчо, едва преглъща и продължава – чичо Иван бил обикновен писар. Наистина, за времето си достатъчно грамотен, с

гимназия, а както ти разказах, когато е имал възможност, помагал им е…

– Все пак, за какво са го осъдили?

– Не е съден, няма процес…

4.

Всички мълчахме, само пчелите бръмчаха.

Тетинчо никого от нас не поглежда, усеща, че сме се прехласнали и ловим всяка негова дума, а на него хем му се говори, хем думите трудно, тежко излизат:

– Чичо първо го арестуваха, но явно не намериха за какво да го обвинят и го пуснаха на свобода. Тогава дядо ми му препоръчва, докато се успокои обстановката, да отиде в Бургас, при брат на дядо, който бил бозаджия там. И чичо отишъл, но местните комунисти му изпращат повиквателна – да се яви в казармата в Радомир. Той, като човек запознат със закона, и за миг не му минава мисълта, че може да не се яви запас…

Тетинчо едва си пое въздух. Ветрецът подухва, листата на лозницата трепкат и сянката им по лицето му – ту бяло, ту тъмно… ама не от сянката на лозницата си менеше цвета тетинчо:

– Следят го от Бургас. Видян е на гарата в Перник, но до Радомир не стига – изчезва. Знаем кои са му убийците. До един господ ги наказа жестоко… Татко е разпознал шубата на чичо в един друганченин.

– Е тетинчо, как може да убиеш човек и да му носиш шубата?

– Носил я няколко години, ама то това е типично за тях. Тук имаме съселянин, който е убит като партизанин, защото отишъл да събува ботушите на убит полицай, но полицаят бил само ранен и го застрелял с пистолета си. Питаш, защо са убили чичо ми? Ето затова. Явно е знаел много неща за местните комунисти, които не са им изнасяли… Или пък не е трябвало да спасява Евлоги Агаин, че после да се налага те да го предават? Знам ли?! Загадки…. Да не смяташ, че и при тях не е имало търкания, различни мнения, вражди и много предателства?! Било за пари, било от омраза…

– Да, тетинчо, пари. Всичко с тях започва и свършва. – казвам, и макар да не исках да отклонявам разговора, не се сдържах и споделих каквото ми беше в ума…

Става дума за книгата на Андрея Илиев за Никола Гешев, в която се казва, че собствените месечни приходи от членски внос на партията /БКП/се движат от 100 до 142 хил. лв., а субсидията от НКВД била 850 хил. лв. Значи, разходвали са по един милион месечно, но за едни е имало, а за други нищо. Дори след 22.06.1941 г., когато БКП поема курс на въоръжена борба не се случва нищо съществено като саботажи на немските войски.

По този повод Чърчил се подиграл на Сталин, че от тази му инвестиция няма никакъв резултат.

Тогава Сталин привикал Георги Димитров и решили по спешност да изпратят парашутистите и подводничарите, за да активизират саботажите, ама резултатът пак не бил кой знае какъв. Едва след 09.09.1944 г. той си връща „инвестициите“. Стократно.

През месец октомври 1944 г. българска правителствена делегация отива в Москва, за да сключи търговско споразумение.

Искаме руснаците да ни доставят памук, за да се изтъкат платове за войската и да се произведе барут за боеприпасите (памукът е основна суровина за барута), а в замяна ние им предлагаме тютюн за войниците. И двете стоки си имат борсова цена, но руснаците определят някаква измислена по-ниска цена на тютюна. С това не се съгласява Никола Петков, за което е заплашен от Сталин, че ще го смачка. Това е първият пример, колко ни е била равнопоставена търговията през последвалите 45 години „социализъм“, та и до днес.

– Яко ни доиха и продължават и до днес да го правят с горивата. – каза тетинчо, след като изслуша монолога ми за книгата.

5.

Но мислите му си оставаха в миналото и той продължи разказа си за ония времена:

– От техникума по металургия ни изпратиха на стаж в оловно-цинковия завод в Кърджали.

На заводската ЖП гара имаше ешелон, заварден от милицията. Един работник ни каза, че вагоните са пълни със сребро за Съветския съюз и затова охраняват така ешелона… Но, да ти разкажа как попаднах в техникума по металургия.

Завърших с отличие гимназията в Радомир и исках да уча в техникума по фина механика в София. Заведоха ме в този техникум и влязохме при директора. Той видя дипломата ми и отвори характеристиката ми от общината. И като прочете, че чичо ми е убит като враг на народа ми каза: „Момче, с тази характеристика, не мога да те запиша в този техникум. Търси си друго училище."

Знаех, че така са се случвали нещата – животът ти, бъдещето ти, а понякога и физическото ти оцеляване е зависело от тези характеристики; с няколко думи могат да те зачертаят…

А тетинчо говори ли, говори:

– Хванахме влака от София до Перник и отидохме в техникума по металургия. Там поне нямах проблем с характеристиката, но живота ми се преобърна. Заради комунистите. И не само моя. Баща ми, за да се спаси от тях, беше принуден да отиде миньор в Рудозем, не че в Перник няма мини…

– А какво се случи с нашия комшия чичо Боре и защо са убили баща му? – питам, защото това в книгите не го пише, а и не се говори.

Трябва да го чуеш от човек, който знае, помни още и иска да ти го каже.

– Боре беше войник в Дупница, а командир на поделението му беше Минчо Агаин. Той, Минчо, измисля, че в поделението има просръбска група, която е организирана от бащата на Боре. Наговаряли уж войниците да бягат в Сърбия и да саботират командването. Всичко беше напълно скалъпено. Бащата на Боре беше обикновен обущар и изобщо не се занимаваше с политика, камо ли да организира антидържавна група в полза на Сърбия… Тях вече ги съдиха. Боре го осъдиха и го изпратиха в Белене, а баща му, като организатор, го осъдиха на смърт. Резултатът от разкриването на тази измислена антидържавна група беше, че Минчо Агайн се издигна до заместник-председател на Комитета за държавна сигурност и заместник министър на вътрешните работи.

Тетинчо пак помълча малко, отпи една-две глътки и като ме гледаше право в очите довърши разказа си:

– Баща ми казваше, че Евлоги Агаин му е казвал, че ако остане жив до победата, първия, когото ще гръмне е Минчо… Да, ама не доживя до победата, погрижиха се да го очистят. Така е, мръсниците прогресират, а за добрите правят паметници, с които да успокояват гузната си съвест.

05.07.2022 г.

СЪСЕДСКОТО СЕМЕЙСТВО

1.

В началото на месец март се сдобихме с нови съседи – семейство свраки.

Свраките създават много здраво семейство – до живот, въпреки че не сключват църковен брак. От дете съм забелязал, че са неразделни и винаги се движат по двойки.

Те се настаниха на акацията, намираща се на петнайсетина метра от прозореца на хола ни и започнаха да си изграждат гнездо. Работеха само сутрин – от съмване до около 9 часа.

Сигурно в този интервал клонките са още влажни и това им позволява по-лесно, да ги отчупват и огъват според извивките на гнездото.

Снимка: Христо Иванов

Всички от нашето семейство се радвахме на възможността да наблюдаваме трудолюбието и организираността на съседското семейство. Личеше им с каква любов изграждат гнездото си и как всичко е добре обмислено.

Всеки ден решавахме, че са приключили, а те на другия ден продължаваха.

Направиха си покрив и оставиха вход от южната страна, за да им влиза слънце.

Единият родител оставаше да намества клечките в гнездото, които му донасяше другият. С крачетата си затискаше клечицата, а с клюна я огъваше и подпъхваше под другите. Освен това разбрахме, че той остава и за да охранява гнездото от други сврачешки семейства, които ги нападаха, за да им заграбят почти готовото гнездо. Оказа се, че и при свраките, като при хората със зъби (клюн) трябва да браниш постигнатото/построеното.

Определям ги като „родител“ 1 и 2, защото не знам коя е мъжката и коя е женската птица. После ще си проличи, когато женската започне да мъти малките сврачета. Само се моля тогава да не им се случи това, което причиниха две други свраки на лястовичките в родната ми къща.

2.

Откакто се помня винаги сме имали лястовички.

Те си правеха гнездо под стряхата на един от входовете на къщата.

Всяка сутрин ме събуждаха с нежното си чуруликане, а знаех, че пищят само когато под гнездото им се появи котка.

Един ден започнаха да пищят нервно, и когато отидох да прогоня нахалната котка се оказа, че са ги нападнали две свраки.

Вече беше късно. Жестоките свраки частично бяха съборили гнездото им, за да изядат яйчицата им. Има ли по-жестоко нещо от това да убиеш бъдещото поколение?!

След този случай лястовичките напуснаха гнездото си и повече не се появиха, а домът ни сякаш изгуби нещо от душата си.

Още тогава знаех, че свраките много обичат чуждите яйца. Като дете имах задължение да събирам всеки ден снесените яйца от кокошките ни.

Веднъж, няколко дни поред нямаше яйца, което беше странно, защото кокошките кудкудякаха. Започнах да ходя за яйца всеки път щом ги чуех и видях, че не само аз следя кудкудякането – една сврака също го следеше. Опитах се да я прогоня с прашката си, но тя пак се връщаше…

Тази поредица от спомени, породени от съседското семейство ме накара да се замисля как понякога се случва всеки да попадне и в ролята на жертва, и в ролята на мъчител и палач.

Явно, яйцата се бяха усладили на свраката от детството ми. Наложи се баща ми да се намеси с ловната си пушка… Той беше доволен, защото

реши проблема с крилатата крадла, а и за да му подновят ловния билет, трябваше да предава всяка година в Ловното дружество по десет чифта сврачешки крака.

3.

Вие да не си мислите, че само в Китай бяха унищожени голяма част от врабчетата по заповед на Мао Дзедун?!

И тук се водеше тиха биологична война, защото, ако тогава ловците са били около 300 хиляди и всеки убие по 10 свраки, то това прави 3 милиона птици по-малко.

Ама да бяха само свраките?

Хората нямаха право да отглеждат куче, ако не са ловци. Но дори ако си ловец, имаш право само на едно куче. Ако искаш да си го подмениш с по-младо или да смениш породата – едното трябва да заведеш на разстрел. Веднъж в годината разстрелваха тези кучета, които са в повече на ловците, както и тези, на останалите селяни, позволили си да отглеждат куче.

Задължение на кмета на селото беше да не допуска отглеждането на незаконни кучета. Той определяше деня на екзекуцията, мястото и ловците, които да я изпълнят. Ако си ловец и искаш да останеш такъв, нямаш право да откажеш.

Идваха и милиционери, които претърсваха за укрити кучета. Хората се клеветяха.

Помня, че освен ловното куче Берта, ние имахме и едно огромно овчарско куче – казваше

се Мечо. За да не го убият, баща ми го подари на текезесарските овчари. И понеже ми беше мъчно за него, когато имах възможност, ходех да си го виждам.

Ще попитате какво са им пречели животинките.

Ами просто е – всяко куче изяжда поне по две филии хляб. На два милиона кучета в страната това прави всеки ден четири милиона филии, които могат да заминат за изпълнение на наредените ни доставки за гладния Съветски съюз.

От тези спомени, които съседското семейство предизвика, мога да кажа едно – всеки може да се окаже и в ролята на жертва, и в ролята на палач.

Защото…

Да си го кажем, сега свраките и кучетата си живеят царски, за хората не съм сигурен.

Но – спирам да ви говоря за престъпленията на комунизма по отношение на животните, защото разказът ми стана много тъжен, а не исках да е така.

4.

Ще завърша с една смешна и поучителна случка от живота на новите ни комшийки.

Всъщност, с новите съседи се познаваме отдавна. Те имаха гнездо на дърво от другата страна на блока ни, в което щяха да си живеят и да си отглеждат сврачетата докато са живи, но ня-

какви лоши хора отсякоха дома им миналата есен.

Добре, че вече си бяха отгледали дечицата.

Това наложи тази пролет да си строят новото гнездо на акацията точно пред прозорците ни. Тази акация си я харесват, защото през зимата тя им осигурява храна – бобчета от шушулките ѝ.

Снимка: Христо Иванов

Навярно не знаете – и аз доскоро не знаех, че свраките си имат територия, която считат само за своя и до която не допускат други птици. Как разбрах това ли? Един летен следобед излязох на терасата да си изпия кафето с цигара и виждам, че в тревната площ пред блока са дошли ято яребици – майка, татко и десетина пиленца.

Привлечени бяха от падналите на земята джанки, от които си похапваха сладко.

Бяха много щастливи, но удоволствието им не продължи дълго. Бяха усетени от местните тарторки свраки, които долетяха на джанката и започнаха да им крещят да се махат. Яребиците не им обърнаха внимание и продължиха спокойно да си похапват джанки.

Това вбеси свраките и те започнаха да се стрелкат над главите на малките пиленца.

Майката и бащата ги бранеха като се наежиха и скачаха срещу налитащите свраки. А пиленцата, сигурни в защитата на родителите си, продължаваха лакомо да ядат. Тази борба продължи около двадесет минути, докато дечицата се нахраниха и родителите ги отведоха.

Имайте предвид, че свраките джанки не ядат.

Те само пазеха територията си от нахлулите в нея пришълци.

Оказа се, че може даже да са ни за пример как трябва да си браним страната и ресурсите ѝ. И да не дремем, когато чужди навлеци си присвояват природните ни богатства чрез концесии.

И какво излиза? Има много неща, които ние можем да научим от свраките…

11.03.2024 г.

НАВОДНЕНИЕТО

В памет на моите съселяни, които преместиха село Правда на безопасно място в началото на 20 век. Разказ за преживяното наводнение от дядо ми Христо.

Една сутрин през пролетта на 1895 г. се събудихме от биенето на камбаната на църквата. Като се разсънихме чухме, че бият камбаните и на съседните села Тимниско, Сергьовец, Калтинец и даже от далечината се чуваше камбаната на село Самоводене. Викам на мама:

– Мамо, днес не е Великден, защо бият камбаните?

– Защото приижда река Янтра и високата вода вече е стигнала до Самоводене, може би и до Сергьовец. С камбаните ни съобщават да бягаме.

Личеше, че мама е притеснена, но не беше уплашена; знаеше какво трябва да направим. Дали и друг път е бягала от придошлата река? Но преди да я попитам, тя вече нареждаше:

– Ти Христо, помогни на Лазарчо, да се облече и му вземи по-топли дрешки. Генчо, ти с Йордан отидете да впрегнете конете в каруцата, ама преди това навийте чергите от голямата стая и ги качете в каруцата, че ще трябва да се завиваме с нещо. Аз съм омесила хляба, а баща ви го мята в пещта и като я замаже, ще тръгнем. Ти, Марийке, отговаряш за водата. Качи в каруцата стомните. Хайде, деца, бързо!

Хукнахме да изпълняваме задачите, а тя вика след нас:

– Чакайте… Сложете чергилото на каруцата, че ако завали да се крием под него. И да не забравим животните, пуснете ги на улицата, те сами ще се спасяват, като видят водата.

След петнадесетина минути се качихме в каруцата и тръгнахме по пътя за село Янтра, до който беше нивата ни в местността „Ръта“. Там тате разпрегна конете и ме накара да ги заведа да пасат покрай пътя.

По пътя минаваха с натоварени каруци и други хора – всеки си отиваше на нивата. Последните, които се изтеглиха от село ми казаха, че водата вече е влязла между къщите. Към обяд при мен дойде тате и вика:

– Ще взема Дорчо и ще отида до вкъщи да видя ще имаме ли късмет да ядем хляб…

След около един час тате се върна с два преметнати на коня чувала с хляб.

– Е, Ичо, няма да гладуваме. Навреме отидох. Водата беше стигнала на една педя под устата на пещта. Хайде, идвай с другия кон при каруцата, да обядваме. След това се връщаш при конете да ги допасеш.

На нивата останахме три дни, докато се оттегли реката. Гледката в селото беше страшна. Мазите и долните стаи бяха пълни с вода. Изгребахме я, а стените цяло лято съхнаха. Как съх-

не кирпич, знаете ли? Дворът беше целият в тиня, като блато. На блато приличаше цялото село.

Една вечер тате каза, че кметът е отишъл при околийския началник. Помолил го да разреши да изместим селото на ново, по-високо място. Околийският нямал нищо против, но казал, че преди да започне изместването, трябва да се направи план на новото село. Такъв план бил правен дотогава само на Стара Загора, защото турците са я опожарили през 1877 година и е трябвало да се строи всичко отново.

Нашето село ще е второто селище с план, каза тате. Планът нямало да стане бързо, но ние да не стоим със скръстени ръце, а да започваме да се подготвяме за новото строителство. Да започнем да къртим камъни от кариерите. Да правим кирпич и турски керемиди. Да сечем дървен материал от горите, защото той трябва и да изсъхне.

– Е деца, много работа ни чака. Аз със Гено и Йордан се заемаме с камъните и гредите. Ти, Христо, с майка ти почвате да копаете пръст и да правите кирпичи, а Мария ще се грижи за Лазар и ще готви. И това ще е, когато нямаме кърска работа, че и тя не трябва да изостава.

…Така работихме цяло лято, а на следващата пролет започнахме да строим първо къщата, а после обор и плевня в новото село.

През по-следващата година започнахме да събаряме една по една стопанските сгради от старото село и да прекарваме материала от тях за

сайвантите. После дойде ред на къщата на брат ми Гено, защото той се задоми… И така, докато ме взеха в казармата.

Детството ми свърши с наводнението, а тогава бях на десет години. Много ни беше тежък и труден животът, но поне вече не се притесняваме за наводнение от река Янтра – нито ние, нито децата и внуците след нас…

А блатото край село, ей там се вижда, ние го изкопахме, за да правим кирпич. Децата и жените, които сега почиват в гробището над него и за които няма кой веднъж в годината да запали по една свещ…

19.05.2020 г.

ВТОРА ЧАСТ

ЛОВЕЦЪТ

Понеделник е, в края на октомври.

Строени сме за сутрешен развод. Чакаме командира да приеме строя и да вдигнем знамето. Стандартен ежедневен ритуал във всяко поделение на БА.

Докато чакаме, питам стоящия вляво от мен, старшина от ротата ми, Венко:

– Успя ли да обереш ябълките?

– Аз, освен ябълките, обрах и три свинки.

– Я пък ти, срама нямаш, по-малко се хвали. Вие, ловците, само се хвалите като нямате свидетел да ви изобличи в лъжа.

– Истина ти казвам, не лъжа. Довечера ще правя суджуците и утре, като ги закача на терасата, ще се убедиш. Чакай да мине развода и ще ти разказвам.

*

Венко има бащина къща близо до сръбската граница.

В махалата отдавна никой не живее, а и той ходи там няколко пъти в годината, когато има нещо да се обере.

След развода вървим към автопарка и Венко ми разказва какво се е случило…

…Отиваме си с жената и синовете, аз веднага извадих стълбите и почнахме да берем ябълките и попските круши.

Жена ми започна да събира падналите по земята ябълки, за да ги смеля за ракия. По едно време ми вика:

– Венко, много ябълки са нахапани от някакво животно, да ги събирам ли?

Погледнах наоколо и ѝ казвам:

– Не ги събирай, има достатъчно здрави.

Зачудих се какво ги е нахапало и като се вгледах в земята, стана ми ясно – следи от диви прасета. Идвали са да си похапнат – нали двора е разграден, а кучета няма.

Вечерта вечеряхме и си легнахме – синовете на първия етаж, а ние с жената на втория. Закачих си пушката на стената до леглото и преметнах патрондаша през един стол. Както бяхме изморени, веднага сме заспали.

По едно време се разбуждам и чувам – грух, грух. А, викам си, сега ми паднахте.

Без много да се замислям взех пушката, отворих прозореца и дум-дум свалих веднага две прасета. Но жената се стресна и скочи уплашена от гърмежите в стаята, развика ми се, а аз ѝ отговарям:

– Мълчи ма, че плашиш свинките.

Презаредих и успях да сваля още едно прасе, защото те се уплашиха и побягнаха.

През това време наскачаха синковците:

– Тате, какво става, да не ни нападнаха сърбите?

– Спокойно бе, пъзльовци. Няма никакви сърби. Утепах три прасета. Грабвайте ножовете и да им изрежете ташаците, ако са мъжки, че ще им се вмирише месото на сперма, а пък утре на светло ще ги дерем и разплащаме.

– Ама тате, да ги внесем в мазето, че да не дойдат някакви кучища, да ги разръфат?

– Да, натъркаляйте ги в мазето, че то кучеща може и да не дойдат, ама вълци да не се довлекат, че както усещат миризмата на кръвта от километри? Хайде, действайте, че аз трябва да се оправям с майка ви.

*

И, докато вървим към автопарка, той завършва:

– Та такива истории, господин капитан. На другия ден ги разпарчетосахме и ги хакнахме в пликове и в кашони, че ако ни спрат за проверка, как ще се оправдавам?! Слава на бога не ни провериха, но сега имам друг проблем.

– Да, проблемът ти е как ще ги изядеш толкова суджуци. Ама да не ти се появят помощници. Миналата година, нали знаеш, как точно от вашия блок откраднаха суджука на старшината Тиханов? – казвам му.

– Да, и това имам предвид, но друг ми е проблема. Жената много се уплаши и ядоса, че гръмнах без да съм я събудил и за наказание ми скри

пушката. Така я скри, че не мога да я открия по никакъв начин. Как ще ходя на лов сега?

– Смятам, че това е разрешим проблем. Просто трябва да я убедиш, че ако тя не ти даде пушката, ти ще си купиш друга. За целта ти предлагам да изиграем едно театро довечера. Ще ти звънна по телефона и ще започнем да се пазарим на каква цена да купиш пушка от мен. Ти няма да се издаваш с кого говориш, а накрая ще кажеш, че си съгласен с определена цена. Доволен ли си?

– Да бе, умното си е умно. Как само го измисли на момента! Ще почерпя, ако успеем.

– Е, кой се отказва от десетина суджука? Майтапя се, нищо не ми дължиш. Защо винаги, когато получаваме нещо, Венко, в нашето съзнание, или в съзнанието на другия този дар се превръща в дълг? Ако е така, по-добре да не приемаме нищо. По този повод известният аржентински писател и психолог Хорхе Букай казва: „Но ако можеш да даваш, без да чакаш отплата, и да получаваш, без да се чувстваш задължен, тогава можеш да даваш или да не даваш, да получаваш или да не получаваш, но никога няма да се чувстваш длъжен. И най-важното: никой няма да ти остане длъжник, защото никой няма да ти дължи нищо.“

08.02.2021 г.

ДИВИЯТ ИВАН

Излязохме с колегата Митко на терасата да си изпием следобедното кафе.

Пушим по цигара и си говорим за подводните камъни при покупката на коли на старо.

По някое време при нас идва смехуркото Нено. Така го наричам, защото всичко обръща на майтап, а и за всяко нещо ще намери подходящ виц. И този път, щом разбра за какво си говорим, вика:

– Искате ли да ви кажа един виц за трабантчето и зазката?

– Добре, давай – му казахме.

– Зазката застигнала трабантчето и му казала:

– Ей, картон, я се пази от пътя ми!

А трабантчето се ядосало и ѝ отговорило:

– Наистина съм от картон, но не ми завират манивелата отзад.

В този момент Митко видя на ризата на Нено един висящ конец и го дръпна. Нено се стресна, но веднага се усмихна и му каза:

– Ти Мите, недей да дърпаш така конците, защото не знаеш какво ще измъкнеш с тях.

– Какво мога да измъкна, бе, Нено?

– Сега ще ви разкажа какво ми се случи с моя приятел Иван.

*

Така научих историята на Иван, както я разказа Нено.

…С Иван пораснахме заедно в град Елхово, където служеха бащите ни. Бяхме доста дивички. Тогава нямаше пиратки и ние, като играехме на войници, използвахме имитационни средства, които носеха бащите ни от казармата (димки, артилерийски гръмове). С тях ходехме и на море. За да си освободим място на плажа, пускахме в храстите една димка – хората си грабваха хавлиите и се местеха в другия край на плажа.

Когато пораснахме, зарязахме димките и започнахме да се заглеждаме по мацките.

Запознахме се с две момичета и решихме да ги поканим вечерта на дискотека.

Аз започнах да ги омайвам – колко е готина дискотеката, как добре ще си прекараме, а в това време Иван си мълчеше. Те се навиха да дойдат с нас на дискотеката и си определихме среща.

И тъкмо преди да се разделим, Иван вижда, че от долната част на банския на едното момиче виси конец.

Без да се замисли, той рязко го дръпна и измъкна тампона на момичето.

Мацката се стресна, разплака се, а ние се сконфузихме и започнахме да се извиняваме. Но нищо не помогна, всичко се провали. Те си тръгнаха.

Викам му:

– Иване, ти какво направи, бе?

– Нено, аз от къде да зная какво е това нещо?

Е, да, ние в затънтеното Елхово не знаехме, че дамите, когато са в цикъл си слагат не само лигнин, но и тампони.

*

– Та, така Мите, никога не дърпай висящи конци. – завърши разказа си Нено.

– Да, Нено, прав си. Убеди ме с този пример… А как се разви животът на твоя приятел Иван?

– Преди време беше командир на граничния отряд в Елхово, а сега не знам къде е.

11.02.2019

ЛОКОМОТИВ ГО

От уважение към кака Мара Цолова

Миналата година футболният отбор Локомотив ГО отново влезе в „А“ група, но това не ме зарадва, защото от малък знам, че ще се случи нещо лошо с някой мой съселянин.

И както очаквах, лошото не закъсня.

На ЖП прелеза на с. Първомайци беше прегазено таксито, в което пътувал моят съселянин и бивш футболист от Локомотив ГО – Костадин Тодоранов – Кецито.

А защо казах, че не се зарадвах?

Защото си спомних какво се случи с моя комшия чичо Тодор Цолов през 1963, когато футболният отбор Локомотив ГО за първи път влезе в „А“ група.

Тогава целият град празнуваше! Най-сетне се сбъдваше мечтата на горнооряховчани – да гледат добри отбори от „А“ група на новоизградения модерен стадион.

За деня на откриването на сезона беше подготвена невиждана програма, която не беше за изпускане.

Разказвам от първо лице, защото майка ми и баща ми ме заведоха за първи път на стадиона и наблюдавахме тъждествената церемония.

Тя включваше изпълнения на Духовия оркестър на ЖП управлението, ансамбъл „Сидер войвода“, а кулминацията дойде с парашутните скокове, при които скачащите се приземиха в центъра на игрището.

Та и чичо Тодор – не можел и да си помисли, че може да изпусне тържествата, въпреки че на село винаги има какво да се работи.

И този ден ходили да копаят с кака Мара на някаква нива до обяд, а след това той извадил от кладенеца вода и се изкъпал, облякъл се, и беж към стадиона. Естествено, изпотил се и настинал.

Разболя се от бронхопневмония.

Приели го в болницата, но състоянието му се влошило и кака Мара го закарала в София. И там не могли да му помогнат. Починал.

Спомням си погребението, защото може би е било първото, на което съм присъствал. Макар и малък, бях впечатлен от голямата трагедия на неговото семейство. Беше млад човек; замина си и остави две момиченца – сираци.

За чест и почит, съпругата му кака Мара, не се предаде и с много труд и упоритост сама си отгледа децата.

*

Много години по-късно, друг мой съселянин, чичо Енчо, ми разказа историята за транспортирането на тялото на чичо Тодор от София до Горна Оряховица с военен караул.

Тогава нямало катафалки и починалите ги транспортирали в прикачен в края на пътническия влак товарен вагон. По някаква случайност, този мой съселянин се оказал началник на влака, с който транспортирали тялото на чичо Тодор.

Преди да тръгне композицията, кондукторката го попитала какво да прави с двама войника, които се връщали от отпуск и пътували за Плевен, но нямали билети.

Чичо Енчо ѝ казал, че сърце не му дава да ги остави в ръцете на комендантските на гара София. Казал ѝ да ги качи в последния пътнически вагон и да им каже да не мърдат от местата си.

Влакът стигнал до гара Мездра и влаковата бригада вижда, че на гарата има група от контрольори. Кондукторката се притеснила:

– Енчо, сега какво ще правим с войниците, ще ги хванат, че са без билети и нас ще ни накажат?

Чичо Енчо я успокоил, казал ѝ да не се притеснява, а да отиде и да ги премести във вагона на покойника. А също да ги инструктира, ако контролата отвори и този вагон, да кажат, че са почетен караул на покойника.

Така чичо Тодор, бог да го прости, пътувал с охрана от гара Мездра до гара Плевен.

Знае ли човек кога ще му излезе късмета?

20.06.2017 г.

ВОЙНИШКИ СПОМЕН

И тази пролет дъщеря ми отгледа хубави разсади от домати и краставици.

Помислих си, че е грехота да не ги посадя както е редно и както са ме учили дядо ми и баща ми – с оборски тор.

Но от къде да го намеря?

Звънах на познат, който отглежда крави на село, но той ми отговори, че няма угнил тор.

Последна надежда ми даде бай Милко от съседното село, когото всяка есен ангажирам да ми изоре градината с кончето си. Обеща, че ще ми докара оборския тор в събота до обяд.

Въпросната събота оформих редове за засаждане на доматите, дълбоки около 20-25 см. на разстояние около 70-80 см. В тези редове изкопах ямички, в които следваше да поставя по две шепи оборска тор и после да засадя коренчетата на доматите.

Тъкмо приключих и ето, бай Милко звънна на пътната врата. Отворих му и му казвам:

– Здравей, бай Милко, навреме идваш, сега точно направих редовете за доматите.

А той ми отговаря:

– Чакай да те проверя какво си направил!

Заведох го при редовете, а той ми се подиграва:

– А бре военния, какви са тези „траншеи“, които си изкопал?

И аз не му оставам длъжен:

– А бе бай Милко, ти кога се засели в градинарско село, та ще ме учиш как се садят домати? Редовете трябва да са широки, за да може да се работи около доматите и да се берат.

– А какви са тези маркучета, които си опънал по редовете, бре? – пита бай Милко.

– Това са маркучите за капковото напояване. Срещу всяка дюза изкопавам ямичката, в която ще засадя коренчето.

– Брей, ти си много напреднал в новите технологии! От теб има какво да науча. Хайде, покажи ми къде да разтоварвам, че кобилата ми се изпоти докато стигна до тук.

Отварям пътната врата към двора и бай Милко вкарва каруцата на заден ход.

Преди да започне да разтоварва, мята на гърба на кобилката едно сиво войнишко одеяло.

Уточнявам, че това е разрязано да две одеяло, за да не тежи на войника. Затова, когато са на учения извън казармите, войниците лягат по двойки и се завиват с двете половинки.

– Бай Милко, откъде намери това войнишко одеяло?

– А, нали унищожихте армията и разпродадохте мобилизационните запаси по битаците, от там.

– Е да, но такива като теб си припомниха как са се завивали в казармата. Ти не си забравил службата, щом се сети за думата „траншея“. Аз да ти призная, я бях забравил, въпреки че съм полагал изпит по инженерна подготовка във военното училище.

– Ще ти обадя защо я помня за цял живот тази дума…

Бай Милко примижа на слънцето и някак се отнесе. Лицето му се отпусна и стана почти младежко – изглежда, връщането към миналото има и такъв ефект.

…Служих в един кашишки полк в Звездец като лекокартечар, защото и като младеж си бях якичък, а лекокартечарят, ти знаеш, е много натоварен – освен картечницата, той носи и лентите с патрони.

Ротен ни беше един „остарял“ за капитан офицер, който служил в Звездец от лейтенант, вече 10 години. За да стане майор, трябвало да учи в академия, а и по този начин можел да отиде да служи в по-добър гарнизон, когато завърши. Беше се амбицирал да изкара на годишните изпити от щаба на дивизията отлична рота и така да го предложат за приемните изпити в академията.

Но на изпита по огнева подготовка (стрелбите), войниците от моя втори взвод го прецакаха като стреляха сватбарски, а не по мишените.

Изпитващият писа слаб на взвода и в крайна сметка, удовлетворителен на ротата.

Преобладаващо, във взвода бяха едни глезени „майнички“, които се наговорили да направят мръсно на ротния, защото веднъж ги спрял от отпуски заради лошо оправено спално помещение. За това наговаряне аз не знаех, и стрелях както винаги, точно. Свалих си мишените. Но, важна е общата оценка.

Бай Милко поклати глава. И аз му кимнах разбиращо. Той се подсмихна и продължи:

– А ето как ни отмъсти ротния…

…След три дни отидохме на полигона на занятие по инженерна подготовка.

Ротният ни каза, че днес ще се научим да се окопаваме за отбрана от настъпващ противник. За целта войниците от първи и трети взвод ще си изкопаят индивидуални окопчета за стрелба лежешком, а ние, от втори взвод, тъй като не можем да стреляме точно, трябва да се крием на дълбоко в земята и затова ще трябва да изкопаем дълбока траншея за стрелба стоешком. И това трябва да стане бързо, за три часа, защото противникът настъпва и няма време.

Първи и трети взвод след един час бяха готови и започнаха да ни се подиграват.

А на нас ни се плачеше. От ръцете на тия глезени „майнички“ потече кръв. Знаеш, че аз съм селско момче и се справих без проблем, но ме

заболя, защото съм отличник с картечницата, а ротния ме приравни с тези лекета.

След няколко дни ми се отдаде възможност да говоря с него. Бях дневален в коридора пред канцеларията му и му отдадох чест, а той ме попита как съм. Казах му, че съм ядосан, дето не ме е отделил от саботьорите. А той ми отговори:

– Ако те бях отделил от останалите, те щяха да те нарочат за изменник. Нали знаеш какво може да ти се случи след вечерна проверка, когато сте сами в спалното? Аз ще намеря повод и начин да те наградя, защото ти си старателен войник и заслужаваш да те поощря…

Бай Милко се засмя – все едно, че сега го поощряват и ме поглежда под вежди.

– Нали се сещаш, от една страна ми беше гадно, че копах наравно със „саботьорите“, а от друга ми стана хубаво, че все пак ротният е мислел как да ме запази от тяхната реакция? Теб не са ли те саботирали войниците, които си командвал?

И аз се засмях, влязох в тона му.

– Ами, не са ме саботирали, но аз много се грижех за тях. Да са нахранени, да имат възможност да се къпят всеки ден, да им се осигуряват всички неща които им се полагат. И освен това, имах един основен принцип – на всеки подчинен исках да покажа, че му вярвам, че съм сигурен, че ще се справи с поставената му задача. По този начин той се считаше задължен да направи

всичко, за да не ме подведе. Но, да ти призная, бай Милко, аз и с тебе постъпих по същия начин. Гласувах ти доверието си, като ти дадох ключа от нашия двор миналата есен и ти казах да изореш градината когато можеш. Ти не ме подведе, защото се чувстваше задължен да оправдаеш моето доверие.

– Абе, ти във военното училище не си ял бадева държавния хляб! – заключи бай Милко.

И, понеже вече беше разтоварил каруцата, ме пита:

– Е, какво ще кажеш за торта?

– Тя, торта, е много хубава, само не разбрах какви са тези белеещи се в нея терлички?

– Какви терлички бре, ти май си забравил, какво представляват сегашните дамски превръзки?

– Не знаех, че на кравите вече слагат дамски превръзки.

– Те са от доячките, бре, не са от кравите.

– Е, тогава тази тор е много гнусна, бе, бай Милко!

– Да бе, гнусна. Ама всички мъже налитаме на тази гнусотия като мухи на мед. Ти май искаш да намалиш цената на торта, а? Тази тор, дето я произвеждат във Софийския завод за преработка на отпадъци, да не е по-чиста? Ама там не ги виждаш превръзките, не че в отпадъците ги няма.

– Нищо не искам да намалявам, бай Милко. Ти знаеш, че никога не съм се пазарил с теб. Даже и сега съм ти напълнил по едно шише с ракия и едно с вино. Кажи колко пари да ти донеса?

Щом чу, че ще получи вино и ракия, бай Милко се усмихна доволен и ми отговори:

– Ами аз до моето село взимам по двадесет лева, но тука е по-далече. Хайде, дай ми двадесет и пет лева и ти пожелавам на есен, като дойда да ти ора градината, да ми се похвалиш с богата реколта.

18.08.2021 г.

ЧЕСТНОСТ

През осемдесетте години в Радомирското село на жена ми се построиха много нови къщи.

Хората се замогнаха от Металургичния завод в Перник и новопостроения завод за тежко машиностроене край Радомир. В този завод, за да привлекат качествени металурзи и други специалисти, яко бяха надули заплатите.

Направи ми впечатление, че когато минавахме с тъста ми Здравко покрай новозапочнат строеж на къща, той винаги казваше:

– Дано този сиромах да покрие къщата.

Един път не издържах и го попитах защо използва винаги този израз? Той замълча, но малко преди мълчанието да стане напрегнато каза:

– Като минаваш покрай новопостроена къща, гледай дали на вратата няма и некролог…

После обясни, че според наблюденията му, често стопанинът, започнал строежа, не успявал да го завърши, а ако успеел, то само след една-две години се гътвал.

– Ето, примерът е до нас. – продължи тъста ми – Виждаш ли я тази къща на комшията бай Йордан? И аз работих по нея, но стигнахме до покрива и чичо Йордан почина и не можа да я види покрита.

Започнах да се вглеждам.

Минавайки покрай новопостроените къщи наистина забелязах, че често на вратите им има некролози. Обясних си го с това, че почти винаги на стопаните не са им налични необходимите пари и материали, а за да компенсират липсата на достатъчно пари те се хвърлят към допълнителна работа, преуморяват се и…

Притеснени, че ще се изложат с недовършена къща те се разболяват, или получават инфаркт и всичко приключва изведнъж.

*

Един ден заварихме тъста ми разплакан.

Притеснихме се, какво е станало.

А той ни разказа следното:

– Тази сутрин дойде кака Магда, жената на комшията бай Йордан, знаете, той отдавна почина… Донесе ми 23 лева. Това, казва, са парите, които ти дължа за неплатените надници от строежа на къщата ни… Отпреди 30 години. Бай ти Йордан, преди да умре, ми остави тефтера, на който водил надниците. Последните му думи бяха „Дори да минат години, прави, струвай, но плати дължимото на всеки“.

Раменете на тъста ми още потръпваха, когато ни погледна в очите и продължи:

– Казах ѝ, че не мога да ги взема тези забравени вече пари. А тя не отстъпва и ми вика: „Не, Здравко, ще ги вземеш. Аз съм дала дума на Йорде, че ще ви платя неиздълженото. До сега не можех, но вчера продадох кравата, защото

вече съм стара и не мога да се грижа за нея. Искам да ви се издължа и да не отивам в гроба с този дълг.

Как да не се трогне човек от такава честност и да не се разплаче?!

Даже аз писах разказа с насълзени очи.

Ето какъв спомен ни остави и пример ни даде тази обикновена селска жена.

ОТМЪЩЕНИЕТО НА ЧИЧО ДЕНЧО

Вие да не си помислихте, че става дума за чичо Денчо от разказа на Михалаки Георгиев? Не, този е съвременен чичо Денчо, който е пенсиониран металург от едно Радомирско село. Живее си скромно и тихо и не се бори да става диригент на стари години като известния си съименник.

Работлив е чичо Денчо, отглежда крава, прасе и не се оплаква, че му е малка пенсията. Всяка година през декември си коли прасето и телето и си прави суджуци, пълни и буркани с месо, слага и във фризера. По този начин той помага на двете си деца и осигурява на внуците качествено месо.

Само един недостатък има в живота на чичо Денчо – дворът и къщата му са в центъра на селото.

Ще питате защо да е недостатък това?

Ами защото каквото и да направи, всичко се вижда като на длан от площада, а там е единствената кръчма в селото. Тя по цял ден е пълна с мързеливи пияници, на които, като видят прътовете със суджуците, окачени на верандата, започват да им текат лигите.

И тази зима чичо Денчо закачи три пръта със суджуци. Два за децата и един за тях с леля Ценка. Сутрин изнася прътите, а вечер ги прибира.

На Ивановден отидоха по обяд на гости на баджанака, но се запиха, а и сладки приказки край нямат. Та замръкнаха. И като се прибраха, още от портата видяха, че прътовете са празни.

– Мамицата ви пиянишка, как ме прецакахте! – Започна да псува чичо Денчо. – Утре с вас ще се разправя кварталният…

*

Отиде сутринта чичо Денчо в съседното село и потърси кварталния в канцеларията му, която е в кметството, но не го намери.

Секретарката на кмета му каза да го търси в кръчмата, там си пиел сутрин кафето.

Отиде той в кръчмата и изтръпна, защото видя кварталния, седнал на една маса, а до него трима от пияниците от неговото село. Пият водка, а не кафе. Разбра чичо Денчо, че този няма да му свърши работа, ама реши да опита. Каза му, че има проблем и се отделиха на друга маса. Разказа всичко, както беше, а кварталният го успокои, че и на него миналата зима му откраднали суджуците.

– Знам кой може да ни издаде крадците, но от известно време спря да ми пее. Ще трябва да взема мерки. Или да им изпратя данъчни или митничари за наливната ракия. Много си навири носа кръчмарката Роза. Те, крадците на суджуци като пийнат, не може да не се похвалят в кръчмата. Тя всичко знае. Ще се заема с твоя случай, не се притеснявай.

Рече, и се върна при пияниците.

„Ей, прав е бил дядо ми“ – спомни си чичо Денчо. Беше му казвал да се пази от ходене в кръчмата, защото и преди и след девети септември полицаите и милиционерите са използвали кръчмарите за доносници. Явно, и сега е така.

Тръгна си чичо Денчо неудовлетворен, защото разбра, че тоя пияндурник – кварталния, нищо няма да направи.

Размисли се как може сам да си помогне.

И измисли – ще вземе да напълни суджуци с кравешки лайна и като ги откраднат, да не помислят друг път за кражба.

*

Леля Ценка с нетърпение очакваше да ѝ разкаже какво е казал кварталният.

– Първо да ти кажа, че пиеше с нашите пияници Киро, Въле и Драго. И започна да ме успокоява, че и на него му били откраднали суджуците миналата година. Нали знаеш, като отидеш при личния лекар и започнеш да се оплакваш, а той ти вика: „и мен там ме боли, не се безпокой“. Ама мене как-во ме интересуват неговите суджуци?! Аз се интересувам от моите. Обеща, че ще се заеме със случая, ама аз не му вярвам. Затова знаеш ли какво измислих?

– Какво измисли?

– Ще взема да напълня фалшиви суджуци с кравешки лайна, пък като ги откраднат – нека да повторят.

– Да, но така няма да разбереш кои са крадците. Затова аз ти предлагам друго нещо. Ще напълним суджуците с месо, ама ще добавим още нещо. – подсмихна се леля Ценка.

– Какво? – нетърпеливо я прекъсна чичо Денчо.

– Ще сложим обилно английска сол, за да им се разхлабят стомасите, а за по-сигурен ефект ще нарежеш на много ситно косми от оная стара козя кожа, която стои в зимника.

– Ама това е много хитро! А как ще разберем кой се е продрискал?

– Ще отидеш при личната лекарка и ще се престориш, че и ти си с разстройство.

– Твоят план е по-изпипан Цене, хайде да го изпълним.

*

Както решиха, така и направиха.

Закачиха новите суджуци и отидоха до Радомир, за да дадат възможност на крадците да ги откраднат.

След три дни чичо Денчо отиде при личната лекарка, както го беше научила леля Ценка. Оплаква ѝ се присвит на две, а тя му вика:

– Вие във вашето село да нямате епидемия? Ти си четвъртият от два дена. Преди теб се изредиха Киро, Въле и Драго.

– Ами ние заедно пихме, а кръчмарката ни пече някаква наденица, която те донесоха. Ама с

нас беше и кварталния, добре че на него нищо му няма.

– А, няма му нищо – засмя се лекарката – и той се довлече вчера. Даже е най-зле от всички. Сега ще ти изпиша лекарства и ако до два дни не се оправиш, ще дойдеш пак.

Така чичо Денчо разбра кои са крадците и им отмъсти частично.

А за да се удовлетвори напълно, отиде при началника на РПУ-то и го попита:

– Господин комисар, знаете ли защо е в болнични кварталният на нашето село?

– Защо, чичо Денчо?

А чичо Денчо му разказа тази история, която вие вече знаете. Смял се комисарят много, ама накрая казал:

– Тази твоя история преля чашата на търпението ми, ще го освободя, че да си пие на спокойствие с пияниците от двете села, за които досега отговаряше…

*

P.S. Умишлено използвах името на чичо Денчо, драги читатели, за да ви подсетя да намерите разказите на Михалаки Георгиев.

Има ги вече и в интернет. Прочетете ги, няма да съжалявате. Има много мъдрост в тях и сякаш са писани вчера.

ВЪШЛЬО

Вълшло. Така по радомирско наричат бедните хора. Ама с този разказ искам да ви покажа, че никой човек не бива да бъде подценяван.

Вълшльото дошъл да работи в бригадата на тъста ми в най-стария цех на металургичният завод на Перник. Току-що бил завършил основното си образование и тъй като бил най-малък, всички му се подигравали. Измислили му този прякор – Вълшльо. Държали се с него, както се държат старите войници с новобранците. Кой ще почисти тоалетната и съблекалнята – естествено вълшльото.

Тъстът ми не се подвел по подигравките, а съжалявал момчето и с каквото можел му помагал – кога със съвет, кога с пари. Канел го да ходят заедно в стола, а му давал и храна, която си носел от село. Момчето започнало да го чувства като по-голям брат.

*

По това време тъстът ми взел шофьорска книжка и си купил българско моторче от така наречените Балканчета.

Моторчето ползвал основно за да ходи до градината, която била на около километър от селото, за да полива и бере зеленчука.

И понеже селото е разположено на баир, когато тръгвал към градината се спускал по инерция, но когато се прибирал към селото, моторче-

то не можело да изкачи баира, той слизал от него и го бутал.

Омръзнало му така да се мъчи и решил да си купи голям мотор. Купил си як руски мотор марка „Иж“. Вече можел да вози и тъщата или някоя от щерките, за да му помагат в градината. А Балканчето обявил пред колегите за продажба, но никой не искал да го купи. Притеснил се тъстът ми, но все пак след две седмици се появил купувач – Въшльото. Попитал го:

– Чичо Здравко, ако нямаш купувач, аз имам голямо желание, да купя Балканчето, но нямам пари да ти го платя изцяло, затова, ако може да ми го дадеш на разсрочено. За една година ще ти се издължа.

– Добре – съгласил се тъстът ми. – Какво да те правя, нали си ми като син. Утре ще ти го докарам.

Отишъл на другия ден на работа с балканчето и след работа го дал на Въшльото.

А този нахалник му казал:

– Благодаря ти, чичо Здравко, че се съгласи да ми го дадеш на разсрочено, но можеш ли да ми дадеш и 20 лева в заем, че да го заредя?

– Абе ти си много нахален, ама какво да те правя, ето ти 30 лева да имаш и за почерпка с мацката, нали трябва да полеете покупката. Ще внимаваш с жените, да не те разберат, че нямаш пари.

– Е, чичо Здравко, златен си. Хем мотор ми даде на изплащане, хем пари за почерпка ми даде, а накрая и съвет ми даде.

– Хайде, със здраве да го ползваш моторчето и няма да се правиш на мъж пред мацката. Няма да надуваш газта, а ще караш внимателно, защото като шофьор отговаряш и за живота на момичето.

– Ще видиш, че няма да те посрамя, чичо Здравко.

Момчето си удържало на думата и не само карало внимателно, но и се издължило както обещало.

След две години закрили цеха, в който работели тъстът ми и Въшльото, защото бил строен преди Девети и машините били много амортизирани, а и замърсявал въздуха, защото бил почти в центъра на града.

Тъстът ми изгубил дирите на младежа.

*

А ето как аз разбрах за въшльото.

Отидохме с тъста ми с моята Шкодичка на пазар в Перник. Купихме това, което той беше решил и това, което ми беше поръчала жената и си тръгнахме. Тъй като аз не познавам града, той ми казваше накъде да карам. Случи се така, че влязох неправилно в еднопосочна улица.

И какъвто съм карък, те ти го един милиционер! Спря ме с палката. Притесних се, че ще ме

глоби. Дойде милиционерът до колата и неочаквано за мен, тъстът ми извика:

– Въшльо, ти ли си бе, така ни уплаши?

Още повече се притесних.

Как ще нарича милиционера „въшльо“?!

Но милиционерът не само не се обиди, а даже широко се ухили и му вика:

– О, чичо Здравко, падна ли ми сега в ръцете?

– Ще ти кажа аз кого ще плашиш! Млъквай, че притесни зет ми. Ще му излезе херпес и няма да може да целува щерката. Аз съм виновен, защото той не познава града… аз му казах да мине по тази улица.

Слязохме от колата и милиционерът прегърна тъста ми.

– Жив да си, чичо Здравко, виж как е рекъл господ да се срещнем.

– Да бе, изобщо не съм предполагал, че си станал милиционер. Ти нали беше само с основно образование, бре, как те направиха милиционер?

– Ти, чичо Здравко, неправилно си мислиш, че за да си милиционер трябва средно образование. Достатъчно е основното, но трябва някой да те препоръча, да каже, че си верен на Партията. А на мен ми излезе късметът. Вуйчото на онази мацка, която возех на Балканчето и за която се ожених, се оказа, че бил партизанин. И той ни предложи да стана милиционер, защото не мо-

жел да остави племенницата си да брои стотинките на един въшльо.

– Е, винаги съм казвал, че някои хора имат късмет и се развиват в живота и затова никой не трябва да бъде подценяван и пренебрегван – каза тъстът ми.

– Да, благодаря ти, чичо Здравко, че ме подкрепяше и защитаваше от другите колеги в бригадата. Винаги съм казвал вкъщи, че си ми бил за пример и от теб съм научил толкова много. Така че, останете със здраве, хайде тръгвайте, че аз съм на работа и трябва да ловя нарушители на Правилника за движение по пътищата…

– Е, потвърди се приказката „хвърли зад тебе, за да намериш пред тебе“ – промълви тъстът ми и си тръгнахме.

19.09.2024

ПИСАН

Това е разказ за един селски котарак, когото никога няма да забравим.

Дъщерите ми го нарекоха Писан.

Той се появи внезапно една събота, с пристигането ни на село, и без да се притеснява дойде при нас на терасата.

Отърка се около всеки, подуши ни и най-нахално влезе в къщата, за да обходи всички стаи. Държа се изненадващо смело, не като останалите комшийски котки, които бяха много предпазливи докато ни опознаят.

Скоро разбрахме, че смелостта му не е случайна.

Децата веднага му сипаха кисело мляко, но той не обърна никакво внимание на храната – явно, не беше гладен. Когато се убеди, че ни е направил впечатление, си тръгна така внезапно, както беше дошъл. Прескочи оградата и влезе в двора на комшийката леля Жура.

От нея разбрахме, че Писан е на Данчето от следващата къща. Досетихме се защо не погледна киселото мляко. Данчето и мъжът ѝ Гоше отглеждаха 6 – 7 крави и на котарака, изглежда, му бе омръзнало да го хранят с мляко.

Леля Жура ни разказа как един ден котаракът намерил змия в нейния двор. Тя много се изплашила, но Писан не трепнал, хванал змията и я

убил. Това много ни впечатли и издигна в очите ни този котешки герой.

С нетърпение очаквахме следващото му появяване в нашия двор. Той усети, че му се възхищаваме и започна често да ни идва на гости. Имаше си работен график – по едно и също време тръгваше на лов за полски мишки в двора ни. След това задължително идваше пред терасата, за да ни се похвали какъв добър ловец е.

*

Един летен ден, точно по обяд, чухме ужасен, пронизителен писък. Огледахме се и видяхме, че котаракът е хванал за врата една невестулка. Беше я издебнал и уловил докато тя опитвала да мине през една дупка на мрежата. След като я хвана, хитрецът се качи на едно стъпало и я държа във въздуха, за да я остави без опора. Водиха голяма борба около един час и в крайна сметка нашето момче победи отколешния си враг и конкурент.

Сега ще ви обясня защо невестулката му е враг и конкурент. Тя се храни като него с мишки и плъхове. Когато невестулката подгони някой плъх, той, за да избяга, с всички сили надига керемидите на покривите и ги обръща на всички посоки.

Разбрах това от опит, защото след такива преследвания трябва да се качвам на тавана и да ги пренареждам. Знаех, че невестулка ловува у дома, но никога не бях предполагал, че един ко-

тарак ще има смелостта да я нападне и да се бие с нея. А Писан я победи. Много съм му благодарен, след неговата смела постъпка, значително ми намаляха покривните ремонти.

С този котарак имахме дълго и забавно познанство, за което мога да разказвам много, но ще спомена само още два случая. Два пъти неволно го затворихме в къщата когато си тръгвахме, а той се справи перфектно. Първият път си бе отворил вратите на всички стаи, за да си намери средства за оцеляване – заварихме го сред пакет с брашно и кофа с вода. Вторият път бе успял да излезе – минал през комина на огнището. Когато го видяхме, не можахме да го познаем – беше чисто черен.

Писан знаеше какво трябва да направи, как трябва да постъпи и винаги беше уверен, че постъпва правилно. Изумително добре се справяше във всяка ситуация.

Как да го забравим?! Та той ни даде прекрасен урок – как трябва да си знаем възможностите и според тях да не се притесняваме да се хвърляме в битки.

ЩЪРКЕЛИ

Миналото лято, в една петъчна привечер, отидохме в моята селска къща.

Слънцето почти залязваше и аз бързо отключих пътната врата, за да завия бушоните докато е още светло.

И влизайки, гледам, в градината имаме неканен гостенин. Не, не е крадец, а комшийският щъркел. Гордо и наперено се разхожда и, естествено, си търси храна. Изобщо не се притесни, че вече не е сам в двора.

Стана ми интересно – каква храна може да намери в моята градина? Дълго не чаках. Щъркелът клъвна нещо от земята и започна да го дърпа. Видях, че дърпа червей и така го дърпа, че го разтегли като ластик на около петдесет сантиметра. Въпреки, че червеят се опъваше, все пак по-силният победи.

А, мисля си, не си глупав, знаеш къде има екологична храна, щом не отиваш в двора на Митко. Той ми е комшия. Насади си овощни дръвчета и по 3–4 пъти пръска с хербициди тревата. Забелязах, че градината му е побеляла от черупки на охлюви. Да не говорим, че жив червей не остана.

Ще се зачудите защо щъркелът си търси храна в моя двор, а не отиде както е обичайно, в реката или в блатото? И аз се учудих, но като се

замислих се досетих, че навярно е преценил, че докато отиде до тях ще мръкне, а явно като повечето птици не вижда в тъмното заради така наречената кокоша слепота.

Докато размишлявах, щъркелът добре си похапна – за петнадесетина минути извади 7-8 тлъсти червея и излетя. Но, представете си, вместо да си отиде в гнездото, той кацна на един от комините на моята къща. Очевидно това беше мъжкият щъркел и за него нямаше място в гнездото. За да съобщи на другарката си, че се е нахранил (да не го мисли, че е гладен) и че ще спи на моя комин, той започна да трака с клюна си. Тя също започна да трака и така си разговаряха десетина минути.

Помислих си: „добре, че гнездото ви не е съвсем близо, та да ви слушам тези тракания всеки ден!“

Сетих за комшията ни, дядо Киро, и за това, че той беше причината щъркелите да не са толкова наблизо.

*

Една пролет преди 50 години дойдоха щъркелите да си правят гнездо на едно дърво, което беше на границата между нашия и техния двор.

Дядо Киро им събори строежа и тогава те си направиха гнездо в двора на друг комшия, през улицата. И от тогава са в това гнездо.

Един ден баща ми видял дядо Киро през мрежата и го попитал защо е съборил гнездото на

щъркелите. И докато той се чудел какво да каже, жена му, баба Сийка, просъскала:

– Не ги искам щъркелите, защото ще донасят змии, гущери и жаби, които ще изпускат от гнездото в двора и тук ще стане змиярник.

При което татко им казал:

– Те не ги донасят живи и няма случай, където има щъркелово гнездо, да са се развъдили змии.

А на мен тате ми каза:

– Тя, змията, е в къщата му, а той ще се пази от щъркелите…

ЛИСИЧЕТО

Отидохме в петък на село и открих, че отново, след 7 години, са ни дошли гостенчета.

Две лисичета! Телефонът беше в мен и успях да снимам сладурчета.

А ето историята, която искам да ви разкажа…

05.06.2023 г.

*

Остана ми в наследство къща в едно село.

В съдения двор живееше братовчедката ми, но когато тя почина, синът ѝ продаде къщата на едно симпатично младо семейство от същото село. Поли, Митко и децата им – шестгодишната Лили и бебето Борко.

Поли останала рано без майка и отгледала с баща си по-малката си сестричка.

Двамата с Митко са успешни млади хора с работа, която харесват, а харесват и селото си и не искат да го напускат.

Миналата пролет видяхме, че Митко е вързал кученце в градината. Веднага поздравихме съседите за придобивката. Дъщеричката им каза, че много се радва на кученцето, но ѝ е мъчно за петлето и кокошчицата, които лисицата е изяла. Майка ѝ се усмихна и поклати глава:

– Ти, Лилянке, пази братчето си, да не го отмъкне лисицата, защото ако нещо му се случи, не знам къде ще си намериш място!

Озадачени, с жена ми, попитахме Поли дали наистина в селото има лисица.

Тя ни разказа, че откакто в съседното село са закрили птицекланицата лисиците, които се изхранвали около нея, са се прехвърлили в нашето село. Една от тях се заселила в изоставеното

училище и всяка вечер около здрачаване преминавала през техния и нашия двор.

Това бил маршрутът ѝ за храна – нали била майка, трябвало да се грижи за лисичетата си. Кметът не искал да я убива и всеки се спасявал както може. Те си взели кученце за пазач.

Наистина, около осем часа видяхме лисицата, която спокойно мина през двороветe, без да се притеснява от кученцето на Лилето.

*

Около месец по-късно отново отидохме за няколко дни на село.

Забелязах по двора ни странно разхвърляни предмети, а в градината съпругата ми намери детска джапанка. Предположихме, че е на Лилето, но как се бе оказала в нашата градина?

Щом видяхме съседчето, попитахме го дали му липсва една джапанка. Детето много се зарадва и каза, че сигурно лисичетата са я отмъкнали. Поли ни шокира с обяснението, че най-вероятно в нашата плевня са се заселили двете малки, след като майка им ги изоставила.

Наистина, половин час по-късно това се потвърди. Двете лисичета излязоха от плевнята и без да се притесняват, започнаха да си похапват джанки на десетина метра от нас. Събирайки джанките, те си играеха, както си играят малки кученца и изглеждаха много щастливи. Нежно се захапваха, все едно се целуват.

Направиха голямо и незабравимо представление. На здрачаване тръгнаха заедно – сигурно за да си потърсят и друга храна.

На следващата вечер с трепет зачакахме да се появят отново, за да се насладим на играта им. За наше учудване, излезе само едното лисиче. То не отиде под джанката, а влезе в градината. Изрови от земята нещо, а след това започна да похапва от това което изкопа.

С жена ми помислихме, че през миналата нощ си е донесло някаква храна, която е скрило и сега се крие от сестричето си, за да си я яде само. Ядосахме му се, че е лисиче егоист и аз отидох да го изгоня, за да не яде само. Доближих се, но то не пускаше храната си, а започна още по-ожесточено да я дърпа. За мой ужас видях, че „храната“ е неговата липсваща сестричка. Все пак го ударих и то избяга.

Жена ми ме попита какво яде.

Отговорих:

– Сестра си…

Нямах сили за повече.

*

Тази поразителна случка ни наведе на тъжни мисли. Да, и в живота на хората, за жалост, се случват подобни неща. Често най-близки роднини, когато стане дума за делба на наследство, се озлобяват от алчност и са готови „със зъби и нокти“ да бранят онова, което мислят за „свое“.

07.06.2016 г.

P.S. Написах тази история за децата на нашите съседи.

– Поли, моля те, прочети я на Лилето и Борко когато станат достатъчно големи, за да могат да разберат, че не бива брат и сестра да се изяждат помежду си.

СЪДЪРЖАНИЕ

ВМЕСТО ПРЕДИСЛОВИЕ 5
ПЪРВА ЧАСТ 11
ЕДИН НАНИЗ ПЕНДАРИ 13
ФАЛШИВИЯТ ГРОБ 26
СОЦИАЛИСТИЧЕСКОТО СЕЛО..... 29
ТЕКЕЗЕСАРСКИЯТ ШАМАР 32
ЗАГУБИ И ПЕЧАЛБИ..... 35
НЕОЧАКВАНА ПОМОЩ..... 40
ЧЕРВЕИТЕ 46
ЖЕНИТБИ 50
ВОЕННИТЕ..... 56
СЕМЕЕН УРОК..... 61
ЗАДЪЛЖЕНИТЕ КЪМ БИКА..... 64
СЪВРЕМЕННА ПРИКАЗКА..... 68
БЛАГОДАРНОСТ..... 71
СЪСЕДСКОТО СЕМЕЙСТВО..... 80
НАВОДНЕНИЕТО..... 87
ВТОРА ЧАСТ 91
ЛОВЕЦЪТ..... 93
ДИВИЯТ ИВАН 97
ЛОКОМОТИВ ГО..... 100

ВОЙНИШКИ СПОМЕН..... 103
ЧЕСТНОСТ 110
ОТМЪЩЕНИЕТО НА ЧИЧО ДЕНЧО .. 113
ВЪШЛЬО 118
ПИСАН..... 123
ЩЪРКЕЛИ..... 126
ЛИСИЧЕТО..... 129

Христо Иванов

НАНИЗ ПЕНДАРИ

Българска, първо издание

Редактор Габриела Цанева

ИЗДАТЕЛСТВО
gabriell-e-lit
www.gabriell-e-lit.com
e-mail: gabriell-e-lit@mail.bg

Формат 32/84/108
Обем 136 стр.

Дизайн и предпечат
gabriell-e-lit

Печат
ИК ЗИП ЕООД